

Ujpest 9. 10. 1913

Víztorony — Wasserturm

*Ujpest
akkor
és most*

Újpest akkor és most

Szerkesztette: Ádám Tamás és Bangha Katalin (2012–2014 között)

Tanácsadó szakértők: Szöllősy Marianne és Krizsán Sándor helytörténész.

Felvételek: Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény és Várai Mihály.

Sorozatunkat kövesse a www.facebook.com/ujpest.kaposztasmegyer oldalon is!

Újpest akkor és most

Új sorozatot indít szerkesztőségünk, melyben egykori újpesti városképeket, utcarészleteket szembesítünk a mával. Újpest mint település, szinte egyidős a fényképezéssel. Louis Daguerre 1839-ben, mindössze 7 évvel Újmegyer első házának megépítése után találta fel a mai fotó elődjét, a dagerrotípiát. Így elméletileg napjainkig nyomon követhető fényképek alapján a városunk fejlődése.

Mi erre teszünk kísérletet. A fellelt képek, fotók alapján fotósaink lehetőleg ugyanabból a szögből, hasonló időjárási körülmények között örökítik meg jelen állapotukban az archív fotókon szereplő helyszíneket. Célunk, hogy bemutassuk, mekkora változáson esett át az elmúlt 170 évben a település. A párhuzamos képek között talán lesz meglepő, szinte felismerhetetlenül nagy változást mutató is.

Szerkesztőségünk számtalan régi újpesti felvételt kapott már önkéntől, amelyekkel eddig internetes oldalainkon – Facebook – találkozhattak. Köszönjük a képeket, s arra biztatjuk önöket, továbbra is osszák meg velünk a birtokukban lévő újpesti fotóikat, képeslapjaikat, hogy azokat sorozatunkban mindenki számára hozzáférhetővé tehesük.

I. rész

Az Árpád út–István út kereszteződése 1960-ban

A kép jobb oldalán az Árpád út 67 sz. alatti, úgynevezett Diamant palota látható, mely nevét építtetőjéről, Diamant Ignác újpesti bútorkereskedőről kapta.

A valamikor 1905 és 1914 között készült szecessziós épület földszintjén volt található a bútorbolt. A 20-as, 30-as években Meinl kávé- és édességüzlet nyílt a helyén, melynek varázslatos illatára valószínűleg még sokan emlékeznek. 1986-ban, az Újpest Központ metróállomás építésé-

nek kezdetén, az aluljáró kialakítása miatt, a Diamant ház földszinti üzletét megszüntették, árkádossá alakították a gyalogos forgalom áteresztésére. A metróállomást 1990 decemberében adták át.

Az István út túlsó oldalán (a jelenlegi Match áruház előtti részen) a Csemege bolt volt, melynek helyére az István út kiszélesítésekor a jelenlegi villamospálya épült. Az Árpád úton ebben az időszakban a 10-es és az 55-ös villamos járt.

II. rész

A Görgey Artúr utca – Rózsa utca kereszteződése az SZTK tetejéről fényképezve

Az SZTK (jelenleg Szakorvosi Rendelőintézet) eredeti neve a Szakszervezetek Társadalombiztosítási Központja, 1950-ben alakult és a SZOT-hoz (Szakszervezetek Országos Tanácsa) tartozott. Magyarországi elődszervezete az OTI (Országos Társadalombiztosítási Intézet) volt. Az épületet *Kiss Ferenc*, *Mikolás Tibor* és *Ránki József* tervei alapján építették. A szocreál stílusú épületet 1950. március elején

adták át. Akkor ez, illetve a Szent István téri római katolikus templom volt a legmagasabb épület Újpesten, ilyen jellegű felvételeket csak onnan lehetett készíteni. A képen jól látszik, hogy a Rózsa utca még nyomvonalában sem egyezett meg mai állapotával, iránya sokkal északabbra húzódott. A 70-es években felépített lakótelep helyén egyszintes, belső udvaros munkásházak álltak.

A felvétel az 1950-es évek végén készülhetett. A Rózsa utcát 1882-ben nevezték el Rózsa utcának, 1982-től 1991-ig Tito utca volt. A jelenlegi Görgey Artúr utcát az 1870-es években Lóvasút, 1880-ban Vasút utcának nevezték, 1926-tól Horthy Miklós utca, 1945-től Dózsa György utca volt. 1991 óta viseli Görgey Artúr nevét.

III. rész

Megyerre hívjuk Önöket, a korábbi „Zengő” büféhez

A villamos vonal itt több mint száz éve, 1911-ben épült ki úgy, hogy az akkor „B” jelű járat a Baross utca – Vasvári Pál utca – Megyeri út – Irányi Dániel utca útvonalon járt és kanyarodott vissza a piac felé. A villamost 1939-ben 93-

asra, majd 1955-ben 8-asra keresztelték. 1980. december 31-én szűnt meg és jár helyette a 147-es autóbusz. Az Irányi Dániel és Vasvári Pál utcák 1914-ben kapták a nevüket. Az archív képen látható kocsmá neve Kanyar koc-

ma (Vasvári P. u. 1.) volt a háború előtt, éppen a villamoskanyar miatt. 1914-től a *Kaufmann-család*, *György* majd később fia, *Zoltán* voltak a tulajdonosai. Archív képünk az 1970-es évek végén készült.

IV. rész

Az Árpád út és az István út találkozása, a Diamant-ház erkélyéről fotózva

Az Árpád út és István út sarkán a *Büfé* nevű süteményes bolt látható. A legenda szerint itt készült az első Újpesti szelet. Az Árpád úti oldalon továbbhaladva az Újpesti Közért Vállalat kis élelmiszerboltjába térhettünk be, mellette egy bőrdíszmű üzlet várta a vásárlókat. Az István úti oldalra kilépve az első üzlet a

Röltex-méteráru bolt volt. Az épülettömböt 1986-ban bontották le, az István út szélesítése és a metróépítés miatt.

A képen jól látható – a Centrum áruházlánc jelvénye alatt – az Újpesti Áruház felirat. A nemrégiben műemlékké nyilvánított épület fél évszázada meghatározója a városképnek.

Érdekes egy pillantásra méltatnunk, hogy a 12-es; 14-es villamos megállója pont az áruház István úti főbejárata előtt volt. Ma már ezt a bejáratot nem használják.

A felvételen látható, akkor modernnek számító Tatra T5C5 típusú villamosok 1980-ban jelentek meg a főváros közlekedésében.

V. rész

A vasúti híd az Árpád út felől fotózva

Az újpesti vasúti híd története messzire nyúlik vissza. Ötlete elsőként 1892-ben, az esztergomi vasútvonal tervezése során merült fel. A Duna fölött átívelő híd építését két év múlva kezdték meg és 1896. november 3-án adták át. A forgalom gyorsan nőtt, az egyre nagyobb terhelés miatt a szerkezetet többször meg kellett erősíteni, ezután viszont a híd egészen 1944 augusztusáig teljesítette hivatását. A II. világháború során több súlyos légítámadás érte. A megrongált hídra a végső

csapást 1944 karácsonyán, a visszavonuló németek mérték: felrobbantották. A szerkezet egyetlen nyílása maradt csak meg, ez a háború után Simontornyára került, ahol 2001-ig szolgált vasúti hídként. 1945-ben a szovjet hadsereg ideiglenes pontonhidat épített. 1950-től a tehervonatokat szükségmegoldásként az Árpád hídra terelték

Sok nehézséggel járt a lerobbantott mederpillér és a hídfő helyreállítása, amit 1953. őszén kezdtek el. 1955-re készült el az újjáépí-

tett híd, amely a Roth–Waagner-féle szerkezet továbbfejlesztése, azaz úgynevezett csavarozott, kettős „K”-híd. Próbaterhelése 1955. május 5-én volt. Az első személyvonat 1955. május 21-én haladt át a hídon.

A közelmúltban felújított híd hossza megközelíti a 674 métert, szélessége pedig meghaladja a 12 métert. A Budapest–Esztergom vasútvonal forgalma mellett a gyalogos és a kerékpáros közlekedést is szolgálja a híd, az újpestiek nagy örömére.

VI. rész

Újpest központja, az Árpád útról fotózva

A régi kép 1930 körül készült, és bizony azóta sok víz lefolyt a Dunán és Újpest központja is alaposan megváltozott. A villamos eltűnt az Árpád útról, mégis fontos közlekedési csomópont maradt az Árpád út-István út sarok. Az elbontott épületek helyén újak nőttek, megváltozott az arculat, valahogy mégis előjön a déjà vu érzés. A teleobjektív a Duna felé

nézett, így rögzítette 1930 körül a régi képet: a központ akkoriban ilyen volt. Ekkor még villamos közlekedett az Árpád úton, mégpedig „A” jelzéssel. A kép bal felén Rákospalota felől érkezett szerelvény a kanyarban lévő megállóban áll, s utasai felszállása után a Berli (ma: Nyugati) tér felé folytatta útját. Az István úton egy szervizkocsi, közismertebb ne-

vén Muki tart a Baross utcai vagy a Duna-part felé eső gyárak irányába. A jobboldali ház sor üzleteinek kirakatait napernyők védik. E ház sor homlokzatának helyén ma buszokra lehet felszállni Újpest-Központ végállomáson. 1986-ban bontották le e ház sort, hogy teret adjon a metróállomás építéséhez.

VII. rész

Az Árpád út páratlan oldala, a Temesvári utca kereszteződéséből

A megsárgult képeslap az 1910-es évek Újpestjének egy szeletét mutatja, még békebeli kisvárosi hangulatban. Az első világháború szele nem érződik rajta. Így, ha a nagyságos asszony „bukj el szoknyában”, végigsétált az Árpád úton, valóban a kirakatokra koncentrálhatott. A nagyságos úr „kisztihand” köszönéssel emelte meg előtte a kalapját. Ami persze újabb nyomatékkal szolgált, hogy a hölgy valami új kelmét keressen magának, mondjuk a világhódító útjára induló legújabb divathoz, a szövetradrághoz.

A szépasszonyok után nézzük az épületeket! A képen szélén már csak a képen láthatjuk *Ludwig H. Endre* divatru üzletének és *Bernstein Mór* cipészboltjának

portálját. Ezek a házak ma már nincsenek meg. A tűzfalon óriásplakátok hirdetik a jelen világot.

Az emeletes épület az Árpád út 21-es számú ház. 1910 körül épült a kor szecessziós stílusában. Az épület *dr. Wolfner Jakab* tulajdonában volt. A földszinten a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank újpesti fiókja működött, amely Magyarország első, mai modern értelemben vett bankja volt. 1840-ben, Újpest alapításának évében jött létre *Ullmann Mór* vezetésével, alapítói között volt *Széchenyi István* is. Fennállása során mindvégig Magyarország egyik vezető, s 1867-ig az egyetlen kereskedelmi bankja, amely még 1844-ben, Magyarország első vasútvonalának, a Budapest-Vác-Szob vasútvonal meg-

építésének fő finanszírozója. Képeslapunkon mellette az Újpesti Takarékpénztár (sic!) látható. A banképületben jelenleg az egyik biztosítótársaság működtet irodát, és az egykori takarékhelyén is megmaradtak az üzletek, megőrződött a földszint romantikus stílusa.

Az Árpád úti síneken 1910-től az 55-ös villamos szállította utasait oda és vissza a Nyugati pályaudvar valamint Rákospalota között, számtalan újpesti megállóhelyet is beiktatva. Az Árpád út mai kialakítása a M3-as metróvonal kiépítésével egyidős, 1990-re alakult ki. A macskaköves utat aszfaltborítás váltotta fel, a villamos sín pedig már csak emlékezetünkben él. A Nyugati pályaudvarra a metró visz el.

VIII. rész

A Fővárosi Vízművek Káposztásmegyeri Főtelepe a Váci útról, a Tungsram felől fotózva

Az első kép 1910 körül készült. A kiegyezés után rohamosan terjeszkedő főváros vízellátására, a Parlament helyén működő, Duna-vizet használó ideiglenes vízmű kiváltására az 1880-as években indult meg a káposztásmegyeri Duna-parton, a Palotai-szigeten, illetve a Szentendrei-szigeten létesített kutakkal történő vízellátás tervezése. A megvalósítást 1893-ban kezdték négy kút és a szivattyúház üzembe helyezésével. A II. építési szakasz 1894-ben, a III. 1895/96-ban zajlott. A Szentendrei-szigeten 1897-től kezdték meg a kutak létesítését a Duna alatti vezetékkel.

A Váci úti főtelepen nagy parkban helyezkednek el az impozáns üzemi és lakóépületek. Márványtáblákon emlékeznek meg arról, hogy az első gépház 1896-ban, a második 1903-ban készült el. A gépházakba gőzgépek kerültek, mert úgy tűnik, nem találták elég megbízhatónak az akkor már létező villamos rendszereket. A kortársak véleménye szerint Európa egyik legkorszerűbb és legszebb vízműve épült itt fel. Ez az üzemelési mód az 1930-as évekig maradt fenn.

A Vízmű területét eredetileg léckerítés határolta el a Váci úttól, amelyet 1905-ben vasbeton szerkezetű

díszes kerítésre cseréltek, Váci úti felén oroszlánfejes ivókutat és kútfülkét alakítottak ki. A telep délkeleti sarkán lévő kapun át érkezett a Vízmű szénszállítmánya az 1904-ben átadott iparvágányon keresztül.

Jelenleg is működik, ipari műemlék. A Váci úton erre 1900 végétől járt villamosvasút, 1950-ig egyeduralgó volt a vasúti hídtól induló 87-es, majd az 50-es évektől a Marx (ma: Nyugati) térről járó 3-as is jellegzetessé vált. Utolsóként 1985-ben a Rákospalota és a Megyeri csárda közötti 10-es villamos haladt el a Vízmű területe mellett.

IX. rész

Szent László tér, Teknősbéka. Kútszobor, az üzletsor felől fotózva

Újpest kertvárosát köti össze a pamutházi lakásokkal és a háromszintes lapos tetős tömbbel Újpeszten a *Szent László* (korábban Papp József) tér. A teknősbékás kút a helybeliek kedvenc találkozási helyévé vált felavatását követően, s maradt is évtizedeken keresztül. Számtalan család és munkahelyi kollektíva fotózkodott a szobor előtt, így ha a régi albumokat lapozgatjuk, láthatjuk, hogy a teknős szinte családtagnak számított. A szoborkút mögötti üzletsorban sokáig működött a Kolibri cukrászda, amelyet a környékeliek rendszeresen látogattak. A Kolibri és a

blendébe most bele nem férő nyári terasza már csak az emlékezetben él. Ma is látható viszont a hetvenes évek közepén készült felvétel által megörökített több határos részlet.

A Medgyessy Ferencet és Sidló Ferencet mesterének valló Nagy Géza (1921–2003) szobrászművész alkotása a *Teknősbéka*, a betonból, bronzból készült kútszobor. A szoborkompozíció 300 cm átmérőjű, nyolcszögletes betonmedencében 60x100 cm-es talapzaton álló, 60 cm magas bronzfigurát tár elénk. 1958-ban, 55 évvel ezelőtt készült. A szobrot az 1951–1956 között épülő

lakótelep üzletsora előtti park sarkán avatták, ma is ott áll. Az 1970-es években még működő kút volt.

A felvételünkön a szobor mögött látható lakóépület a Szent László tér 8. számú ház, amelynek bejárata a Klapka György utcára tájolt. A házat két művész három sgraffittója díszíti. A képen látható Klapka György utcai, délnyugati homlokzat *Kádár György* Kossuth- és Munkácsy Mihály-díjas festőművész *Faültetők* című alkotását ábrázolja. (A képen nem látszó északi falon Göllner Miklós sgraffittója van.) A sgraffittókkal díszített Szent László téri házakat *Pintér Béla* tervezte, a szocreál stílus első periódusának, a funkcionalizmusnak értékes példái.

A teknősbéka alatti betonmedencét 2010-ben elbontották, az új talapzat akkor készült. A szobor régóta csonka, hiányzik a teknős farka. Új lámpákkal néhány éve nagyobb fényt kapott a tér, a macskakövet felváltó új útburkolattal tompább lett a forgalom zaja.

X. rész

Árpád úti életkép az István-telki út torkolata fe

Az eredeti, Árpád úti életképet ábrázoló felvétel az 1970-es évek első felében, az István-telki út torkolata felől készült. Az eltelt évek a közlekedésében és az épületekben jelentős változásokat hoztak.

Ma is áll a síkvidéki Újpest egyik legmagasabb pontján, az Árpád út és a Deák utca találkozásánál a korai vas- és vasbeton-építészettünk egyik legszebb alkotása, a víztorony, amelyet 1912 júliusában adtak át rendeltetésének. A víztorony Újpest egyik jelképévé vált. Építészeti terveit Dümmerling Ödön, szerke-

zeti terveit dr. Mihailich Győző egyetemi tanár készítette. Teljes magassága 54 méter. A víztorony 2003 tavaszáig látta el feladatát, ma már ipari műemlék. Bejárata fölött Újpest címerének egyik legszebb ábrázolása látható, oldalfalán tábla hirdeti a partizánok emléket, akik 1944 decemberében megakadályozták a víztorony felrobbantását.

Az archív kép jobb oldalán az akkoriban még teljesen bejárható Deák utcába pillanthatunk. A jobb oldali házsor látványa már csak emlék, az 1980-as évek

első felében tűnt el. Helyén ma zöldterület található, amely a tízemeletes panelházakkal határos.

Az Árpád út kockakövei az 1993–1994-es felújításkor tűntek el. A közvilágítást is magán hordozó felsővezeték tartóoszlopait ekkor cserélték ki csőoszlopokra. 1950-től 1974-ig a 10-es villamos végállomása a víztorony mellett volt (a másik a Megyeri csárdánál). Az 1974-ben átadott felüljárón, 1985. május 31-i megszüntetéséig a 10-es villamos Rákospalotára is „átjárt”. (Létezett csúcsidőben közlekedő betétjárata 10A jelzéssel a cérnagyár és Palota között, ez többször megszűnt, majd újraindult, attól függően, mikor hogyan szervezték át épp a villamosforgalmat.)

Az új fotón csak a víztorony körül vannak fák, míg régen jutott belőlük az Árpád út mindkét oldalára, nem is akármekkora lombkoronával.

XI. rész

A Rákospalota-Újpest vasútállomás, a sínek felől fotóz

Az indóházat ábrázoló fotó 1916-ban készült. A vasútvonal fejlesztése és a vasútállomás kialakítása egyenes következménye volt a gyors fejlődésnek, továbbá a személy- és nagybani szállítás vízi utakról a szárazföld felé terelésének.

Magyarország első vasútvonalát, a Pest–Vác-vonalat a Magyar Középponti Vasút Társaság hozta létre, 1846. július 15-én avatták. Maga József nádor és felesége, továbbá Széchenyi és Kossuth is ott voltak

az ünnepélyes avatáson. A vasútállomásokon és a sínek mentén ott voltak Pest-Buda és a nyomvonal által érintett települések lakosai is. A 33 kilométer hosszú vonalon – a Dunakeszin töltött tízperces várakozási idővel együtt – egy óra alatt ment végig a gőzös.

Az első magyar gőzüzemű vasútvonal, a Pest és Vác közötti szakasz terve a közigazgatási határ szempontjából Palota községet érintette. A két település életét közvetlenül érintő vasútállomás is a Palota nevet kapta.

A Palota állomás néven létrejött megálló a község központjától mindössze egy kilométerre létesült. Újpest szerepe ekkor még nem volt számottevő.

Az eredeti indóház helyett 1871 körül – a vasúttársaság által készült tervrajzok alapján – épült a ma is használt, jellegzetes állomásépület. 1894-ben az állomás neve Palota-Újpest állomás lett. 1907-ben pedig Rákospalota-Újpestre változtatták. Az Újpest név beemelését a település gyors és dinamikus fejlődése, a lakosság és ezzel együtt a személy- és teherforgalom növekedése indokolta. 1902–1905 között tíz újpesti ipari üzemhez épült iparvágány.

Az állomás épületét 1996-ban, a vasút alapításának 150. évfordulójára tetőcserével és külső festéssel újították fel. Ekkor készültek el az emelt peronok is.

XII. rész

A Görgey út és az István út találkozása a Deák utca felől

Archív képeslapunk a Deák utcából nézve készült, 1910 körül, amikor Újpest már néhány éve város volt. Amennyiben a Deák utca és az István út találkozásánál, a Külvárosi Kávéház előtti járdán állunk, a ma is felismerhető panoráma tárul elénk. Persze a hatágúra formált csomópont mentén sokkalta nagyobb forgalommal találkozunk.

Szemből nézve a Deák utca folytatása látható, amely „eredeti” kivitelében napjainkban csupán egy rövid szakaszon, a Bercsényi utcáig tart. (A régi Deák utca nyomvonalát a megmaradt öreg fák jelzik.)

Balra az egykori Vasút utca, a mai Görgey út torkolata tűnik fel. A kép készítője felé tartó villamos még bal oldali közlekedést jelez. A villamossínek a felvé-

tel szélén látható módon egyenesen húzódtak az út teljes hosszában. Majd az úttest burkolásával középre helyezték, csak itt, e csomópontnál éri el újra szélső pozícióját a két villamosvágány. Ez Újpest egyik legrégebbi utcája. 1846-ban, amikor a vasútállomás megépült, az állomás felé vezető utca akkor kapta a Vasút utca nevet. 1910 után 55-ösként jelölt villamosok közlekedtek erre, a Nyugati pályaudvar és Rákospalota közötti vonalukon.

A két világháború között a Vasút utca Horthy Miklós út lett, 1945-ben Dózsa György útra keresztelték. Mai nevét, a Görgey utat 1991-ben kapta.

A régi képen látható boltot hiába keressük. Az István úti sarkon ma már nincs üzlet, néhány méterrel jobbra a városi címerágy kapott helyet.

Archív képünk az 1920–1930-as évek fordulóján készült az Apolló-házról, amely az első háromemeletes lakóház volt az Árpád úton. A kor divatjának megfelelő szecessziós épületet Radó Gábor tűzifa- és kőszénkereskedő építtette 1910–1911-ben. (Az épület az államosításig a család tulajdonában maradt.) Az épület Árpád úti oldalán nyílt meg 1912-ben az Apolló mozi, amely mellett a Vigadó kávéház várta vendégeit és törzsközönségét. Az épületet a mozi után egy évszázad elteltével is Apolló-házként ismerik. A mozi meghatározó szerepet játszott a ház történetében. A mozgóképszínházi hagyományokat a Fény folytatta az 1960-as években, majd 1990-ben a Lux elnevezésre váltó mozi élte tovább. Ám a multiplex mozik térhódításával nem vehette fel a versenyt, hiába peregetek itt nyolc évtizeden át a filmek. Helyén 1998-tól a Jókai Patika és egészségközpontja működik.

A ház harmadik emeletén volt az 1920-as években az Újpesti Napló szerkesztősége. A városközponti épület címlistája igencsak illusztris: 1938-ban például itt volt dr. Klein Miksa belgyógyász rendelője, dr. Antal Endre ügyvédi irodája, a Hermes Magyar Általános Váltóüzlet fiókja, az Anglo-Danubian Lloyd biztosítási társaság ügynöksége, a „Kölcsönös Tűzkár” és „Jánus” Általános Biztosító Rt. fiókja.

A Vigadó kávéház helyén később Patyolat, fodrász és fehérneműbolt is volt a háború

XIII. rész

Árpád út 77., az Apolló-ház

után. Sőt, a Kassai utcai részen egy ideig kínai áruház is próbálkozott az árusítással. A lakóépületnek, amelyben a kezdetektől lift működik, a Kassai utca felől van a bejárata. Az Apolló-ház az újpesti nyilas párt szék-

háza is volt a háború alatt. A pincében őrzött dokumentumaikat egy beázás alkalmával találták meg a hatvanas évek végén az IKV dolgozói. A súlyosan károsodott iratokat megsemmisítették.

XIV. rész

A Kassai és a Tél utca csomópontja

Archív képünk a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján készült. Olvasónk, *Schreiber László* hozta be a maga készíttette, ma már kortörténeti képet. Schreiber úr – számos lakóval egyetemben – mindkét panorámát jól ismeri, igaz, a Kassai utcai ház második emeleti lakásából kinézve anno még a Bán Tibor utca és a távolabbi területek életére tekinthetett. Mi változott harminc év alatt?

Az utcanévtáblát 1991-ben cserélték Bán Tiborról Kassai-ra. Hosszú épületként több lépcsőházat foglal magában, a 8–18. számot viseli. A második emeleti lakásból a blendét a Tél utca felé irányította olva-

sónk. A felvételen a Tél utca éppen a megújulás idején látható. Északi útpályájának alapját betonnal töltötték ki, déli útteste még nem készült el. A háttérben látható földszintes, Kassai, egykor Bán Tibor utca 1. számú ház és a szomszédságában lévő 3. számú ház maradéka látható a képen. A rom eltakarítása és az 1. számú ház lebontása után ezen a helyen kis park született, nagyobb szánkózódombbal, amelynek kistestvére a Tél és a Pozsonyi utca sarkán állt. Utóbbi helyén 1998–1999 körül autósalon létesült, a nagyobb domb pedig a kétezres évek első felében épült lakóházegyüttesnek nyújtott területet.

Az archív képünkön látható lakótelepi parkolóban csak a régi Újpestből megmaradt fák állnak, bár már néhány facsemetét is ültettek, amelyek azóta szépen megnöttek. A parkoló látványa is változott: a kor ismert személygépjárművei – Lada, Škoda, Trabant, Wartburg, Fiat – mellől a teherszállító Zil és a kisther Zsuk sem hiányzik. Mai képünk jelzi az autóparkban végbement változásokat.

A háttérben, jobb oldalon a Pozsonyi út 4/f és 4/c épületek, középen pedig a MÁV Vasúttörténeti Park (a korábbi Hámán Kató Főműhely) víztornya látható. Ez a mai fotón is látszik, csak nincs meg a teteje.

XV. rész

A Pozsonyi és a Nyár utca kereszteződése

Felvételünk az 1950-es évek elején készült a Pozsonyi és a Nyár utca kereszteződésében lévő villamosról, amelynek háttérében a Könyves Kálmán Gimnázium épülete látható. A klinkertéglás intézmény Újpest jellegzetes épülete. Az iskola történetét cikkünkben csak nagy vonalakban említjük.

1905 júliusában döntött a gimnázium alapításáról a képviselő-testület, létesítésére hatezer koronát megszavazva. Az oktatás az Attila utca 12. szám alatt, majd a Venetiáner utcában, bérelt épületben zajlott. Az 1907-ben várossá lett Újpest gimnáziuma egy évvel később került állami kezelésbe. A város a gimnázium

épülete számára a Ferenc József téren, a mai Tanoda téren átadott, négy utca által határolt, 2169 négyszögletes telket biztosította, és egyszeri összeggel járult hozzá az építkezéshez. A kultuszminisztérium *Tőry Emil* és *Pogány Móric* építészeket bízta meg a tervezéssel, akik az épület klasszicizáló jellegével az ott folyó művelődési munka klasszikus tartalmát és szellemét juttatták kifejezésre. A homlokzat timpanonszerűen kiképzett felső részére csillogó mozaikkövekből kirakva felkerült a történelmi magyar címer. A ma is működő csillagvizsgáló 1953-ban lett készen, az iskolában tanító *Kulin György* építette. Az épület a centenárium idejére visz-

szanyerte eredeti szépségét. Az iskolában négy- és hatosztályos gimnáziumi képzés folyik.

A villamoskocsi a Marx (ma Nyugati) tér felé haladva állt meg Nyár utcai megállójában. A jelzése eredetileg J volt, 92-es számát 1938-ban kapta. A Nyugati és az újpesti István tér között közlekedett. 1953-ban vonalát Rákospalota-Újpest vasútállomásig hosszabbították meg, jelzése 62-esre változott. 1961-től 1968-as megszüntetéséig 12 A-nak hívták.

XVI. rész

Baross utca 70–72.

A felvétel 1930 körül készült a Baross utcai Jézus Szíve-kápolnáról. Schreiber Janka, az angolkisasszonyok apácarend budapesti intézetének főnöknője családi örökségből szőlőt és villaépületet vásárolt egykoron a Baross utcában. A villa déli szomszédságában 1886-ban kápolnát emeltetett, amelynek tervezője *Bachmann Károly* újpesti építész volt. Az eklektikus kápolna neoromán és neogót stílusjegyeket mutat. A torony, amely a főbejárat fölött a templom tengelyében áll, négyszög alaprajzzal indul, nyolcszögben folytatódik, tetejét gúla alakú sisak zárja le. Az alapító és az építtető nevét

emléktábla őrzi a kápolna előterében. A kápolna freskóit Jakobey Károly festette. A templomot 1927-ben az új tulajdonos, a szalézi templom felújíttatta.

A kápolna mellett a volt szalézi fiúotthon, a Berzeviczy Gergely Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Szakközépiskola épülete látható. A főtéri uradalomnak a káposztásmegyeri majortól délnyugatra eső területét gróf Károlyi István 1831-ben szőlőtelepítésre adta bérbe pesti polgároknak. Az 1830-as években itt épült nyaralók közül egyedül a Baross utca 72. számú klasszicista villa maradt fenn, amelynek tornácán szár-

nyas nőalakok fogják közre a német nyelvű feliratot: „Nützliche erfindungen erwecken die liebe zur kunst.” Azaz: „A hasznos tanulmányok felkeltik a művészet iránti szeretetet.” A földszintes épület ma a kétemeletes iskola udvari toldalékaként szolgál, amelyet 1930-ban a szalézi rend fiúinternátusnak épített. Az iskola 1951-ben, a szerzetesrendek feloszlatása után költözött az üresen álló épületbe, amely korábban a vincés nők apácarend zárdája volt.

XVII. rész

A Viola utca a Nyár utcából nézve

A felvétel az 1910-es évek elején készült. 1907-ben indult meg ugyanis a Mária (ma: Lebstücker Mária) és az Ősz utcán át Istvántelek felé tartó, illetve az Ősz utcából a Kórház utca, Viola utca, Széchenyi utca irányába vezető villamosjáratok forgalma. Utóbbi a Vasút, mai nevén a Görgey Artúr utcai vonalhoz csatlakozott, s végül az István úton át érte el eredeti vonalát. Ezzel nagy körforgalom született Újpest területén. Két viszonylatot szerveztek, amelyek 1910 után D és E jelzést viseltek; a D a Viola utcában észak, míg az E

dél felé közlekedett, kiinduló végállomásuk a Nyugati pályaudvar volt. 1914-ben e járatok megszűntek, a Viola utcai sínparók utolsó métereit egy évtizeddel később felszedték.

A képen a Viola utcai iskola épülete látható. A Nyár, a Viola és a Tavasz utca által határolt területen az állami népiskolai program keretében 1909-ben megkezdődött az elemi iskola építése. Az építési vállalkozó *Schreiber Gyula* volt, akinek neve már ismerős az olvasók előtt, hiszen az újpesti városháza és a víztorony építője is ő volt. A munkák irányításá-

ban Vendrey (Wolf) Géza városi mérnök vett részt. A szecessziós stílusú épületben 1911-ben kezdődött meg a tanítás. A beépítés U alakú, a Viola utca felé nyitott udvarral. Itt az épület két szárnyát még az eredeti kőoszlopos kerítés köti össze. A bejárat kialakítása és díszítése Kós Károly munkáira emlékeztet. Az épületet 1996-ban Újpest Önkormányzata térítésmentesen, ötven évre a református egyház kezelésébe adta. Felújítást követően, 1998 óta itt működik a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara.

XVIII. rész

A Bródy Imre utca

Archív képünk 1968–1970 körül készült a frissen átadott Izzó-lakótelepen. A kép jobb oldalán az 1–15-ös szalagház, a bal oldalán a 2–8. számú négy négyemeletes épület látható. Az Izzó-lakótelep hozzávetőlegesen kétezer lakásból áll, elnevezése nem hivatalos, hanem a Tungsram gyár korabeli nevéből, az Egyesült Izzóból származik. Arra utal, hogy az lakótelep építésének célja a gyárban dolgozó több ezer ember lakáshelyzetének javítása volt. A Bródy Imre utca zsákutca, mert a végén a Vadesz-

tenye utcai utolsó családi ház áll a tűzfal mögött. A lakótelep építése 1966-ban kezdődött, 1975-ig 930 lakást adtak át a Fóti út és a Szilas patak közötti területen, amely a háború előtt a Károlyi-majorság területe volt. Tehénészet, tejcsarnok, intézői ház, cselédlakások álltak rajta.

Az utca névadója, *Bródy Imre dr.* (1891–1944), fizikus, kutatómérnök Gyulán született. Az egyetemen Eötvös Loránd tanítványa volt. A Tungsram laboratóriumában 1923-tól dolgozott, a kriptonlámpa feltalálója, 1930. augusztus 11-én

jegyezték be a szabadalmát, amely pár éven belül az egész világot meghódította. A második világháború idején a Tungsram vezetése elérte, hogy munkájának fontosságára való tekintettel mentesüljön a deportálás alól, de önként csatlakozott családjához. A mülhldorfi koncentrációs táborban lelte halálát.

Az utcakép az eltelt évtizedekben sokat változott, árnyas fák, gondozott cserjék teszik otthonossá a lakótelepet, amelynek lakásai kelendőek ma is.

XIX. rész

Újpest központja

Az István út az Árpád úti kereszteződéséről a felvétel 1930–1931 körül készült, körülbelül a mai villamosmegálló nyugati (korlátos) szélétől. Jól érzékelhető, hogy az úttestet 1987–1989 között milyen mértékben szélesítették ki, átrajzolva ezáltal a városközpont jellegzetes arcát is. A bal oldalon előtérben a sarki Diamant-palota, amely sok kisebb üzletnek adott otthont. A patikát, a borbélyt és az ismert Meinl kávéüzletet az Árpád út túloldala-

lán ruhaüzlet követte. A mai Állami Áruház helyén még földszintes üzletsor volt. A sorból kiemelkedik a Cyklop-ház, amely a képen eltakarja a városházát, míg a háttérben a Postapalota épülete sejlik fel.

A bal oldali közlekedésnek megfelelően az úttesten B jelzésű villamos halad Megyer felé. Ez a járat a Nyugati pályaudvartól a Lehel utcán át érkezett Újpestre, és az István utcától a Károlyi és Baross utcán haladt végig. A

kétkocsis szerelvény pótkocsija jellegzetes nyitott peronos kivitelű volt, e típus megmaradt példányát a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum városligeti épületének falai őrzik. A villamostól balra, az Árpád úton egy kis Rába autóbusz eleje bukkan fel. Tovább a kereszteződésen túl az István úton a városházaig halad; itt volt a Keleti pályaudvartól érkező korabeli 20-as buszjárat újpesti végállomása.

XX. rész

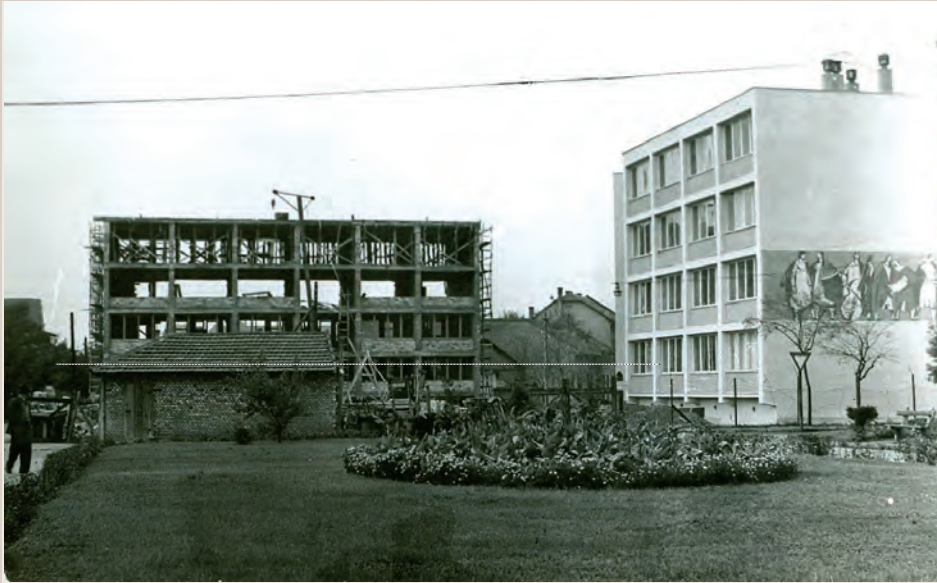
A Cyklop-ház

Az István út 12. számú házat ábrázoló archív képünk az 1950–1960-as évek idején készült. Bár a kezdeti híradások 1927 nyarán még az első négyemeletes bérház születéséről szóltak, egy évvel később mégis háromemeletesként valósult meg. A városháza szomszédságában emelt Cyklop-házi bérpalota a húszas évek Újpestjének modern nagyvárosi arculatát idézi a mai József Attila utca–István út–Szent István tér által határolt tömbben. Kivitelezését a Cyklop Építési Rt. végezte, amely-

nek újpesti fiókja várta új bérlőinek, lakóinak jelentkezését. Eredetileg 16 üzlethelyiséggel számoltak; egyúttal harminc, 3-4 szobás lakás készült el 1928 nyarára.

Üzlethelyiségeinek egyik leghíresebb bérlője Antal S. József hentesmester volt, aki húsboltot nyitott az István út térhez közel eső földszintjén. Az üzlet profilja e helyiségben az államosítást és a rendszerváltást követően is megmaradt, mintegy 84 éven át működött. Hagyományos üzletként a gom-

bos-rövidárus boltja, a Harangvirág cukrászda, a Bodánszky-optika jelenti a változatlanyságot, s itt talált üzlethelyiségre a patinás Tizian fotó. Az épület melletti térhez tartozó autóparkoló 1987 elejéig maradt meg, ezt követően ideiglenes villamosmegállóként szolgált az év végéig. Járdává alakítását az Árpád úti villamossínek felszedésével kinyert betonpanel elemek idehelyezése biztosította. 1990 decemberétől e helyen áll meg a Keleti pályaudvar felé haladó 30-as buszcsalád.

XXI. rész

Sgraffitóval díszített Szent László téri házak

Újpest kertvárosát a pamutházi lakásokkal és a négyszintes, lapos tetős lakóépületekkel Újpesten a Szent László (korábban Papp József) tér köti össze.

Felvételünk a Szent László teret az 1950-es években ábrázolja. Az első öt éves terv idején (1951–55) Pintér Béla tervei szerint épült, általában egyszobás lakásokból összesen 144 készült el, amelyek a funkcionalizmus értékes példái. A fotón szemben lévő, még épülő ház a Szent László tér 3., amelynek bal oldalán

a Klauzál utca (túlsó oldali sarkán a Pamutház), míg a jobb oldalán a Török Ignác utca vonala sejlik fel. Mai felvételünk is mutatja: a megnőtt lombkoronák szinte teljesen eltakarják ebből a szögből az épületet.

Archív képünkön jól látható, a kész lakóház, a 4–5. számú ház, amelynek északi tűzfalát Domanovszky Endre (1907–1974) kétszeres Kossuth- és Munkácsy-díjas érdemes és kiváló művész sgraffitója, a zene- és ének-művészet dicsérete díszíti. A tér másik olda-

lán épült, Klapka György utcai, szintén egyszobás lakásokkal felépült tükörépület délnyugati homlokzatán két művész három sgraffitója díszlik. A Klapka György utcai, délnyugati homlokzat *Kádár György* Kossuth- és Munkácsy Mihály-díjas festőművész *Faültetők* című alkotását ábrázolja. Az északi falon a szintén Munkácsy Mihály-díjas *Göllner Miklós* sgraffitója látható.

XXII. rész

A „Mahart-ház” udvara, Árpád út 8–12.

A fekete-fehér képünk az 1950-es évek közepét idézi. Az Árpád út északi oldalán 1953-ban fogtak hozzá a déli oldalon eredetileg a Magyar–Szovjet Hajózási Rt. (Meszhart) – később Magyar Hajózási Rt. (Mahart) – dolgozói számára emelt lakóház (Árpád út 7–11.) párjának építéséhez. E második ötemeletes lakóház a megszólalásig hasonlít déli ikertestvérehez, még annak köznyelvi elnevezését is

együtt viselik. E két domináns épület a Duna felől, Újpest legfőbb megközelítési helyén áll. Szocialista realista stílusban épültek, a kor elvárását, a városkapu szerepét töltötték be, a ma építészei szerint is igényes megoldást alkalmazva. Tervezői *Henck Vilmos* és *Vidos Zoltán* voltak.

A József Attila utca felől nyíló udvara kevesebb zölddel és több pihenésre szánt paddal

rendelkezett, utóbbiak jó részének helyén ma autóparkoló található. A fák időközben lombkoronát növesztettek. A Szabadság parki részen új funkciót is kapott a tér: Újpest Önkormányzata nemrégiben hatszáz négyzetméteres kutya-futtató kialakításával tett eleget a lakossági igényeknek.

XXIII. rész

A Duna Cipőgyár kapuja

Az archív fotó a hetvenes évek elején készült, a Táncsics Mihály (ma: Károlyi István) utca 10.-ben, egy új teherbejárat felépítésénél. Előtte fából készült kapu zárta az autósbejáratot.

A gyár a Wolfner és Tsa. Bőrgyár része volt. A polgári cipők gyártását a cég 1912-ben kezdte meg, majd 1914-ben már bakancsgyártást végzett, kifejezetten hadiüzemi tevékenységük részeként. Ekkor települt át a gyár a Károlyi utca páros oldalára, a Duna Cipőgyár területére.

1927-ben nőtt a termelékenység, mert a faszöges cipők gyártásáról áttértek a ragasztott talpú és a flexicipők gyártására is. A polgári cipők kategóriájában a harmincas évek végére napi kétezer párat gyártottak: sportcipőket, női, gyermek- és rámán varrott férficipőket, de készült még: turista-, vadász- és sítakancs is a gyárban. Emellett megmaradt az állami megrendelésre gyártott egyenbakancsgyártás is (ezer pár/nap).

A gyárat 1949. szeptember 30-án államosították, s önálló egységként Duna Cipőgyár néven üzemelt 1992. februári átszervezéséig. Az 1970–80-as években évi ötmillió pár körül gyártott a cég, a háború előtti választékhoz hasonló termékeket, sőt az állami szervezetek gyártott egyenlábbeli készítése is megmaradt. Legújabb képünk illusztrálja, hogy az egykori gyár területére megannyi cég költözött. Itt talált alkalmas területre többek között egy falmászó klub is.

XXIV. rész

Szálloda az Árpád út mentén

Az Árpád út és az egykori Temető utca (majd Apponyi Albert, ma Mártírok útja) sarkán álló ház egyemeletesnek épült 1899-ben. Tulajdonosa, Zweig Adolf korának jól ismert vállalkozóját, Schreiber Gyula építőmestert bízta meg az építkezés lebonyolításával. (Schreiber Gyula nevéhez fűződik az újpesti városháza, a víztorony és például a Viola utcai iskola 1909-ben emelt épülete is.) Itt nyílt meg Újpest első

szállodája Központi Szálloda néven 1899. október 21-én. A földszinten kávéház működött. Az 1910-es években már Balog Ármin hirdette itt az „Elite” Kávéház és Szálloda olcsó és tiszta szobáit. A sorozatunkba beemelt képeslap is ebből az időből származik.

A második világháborút követő időkben az épületet több változtatás érte, szinte a felismerhetetlenségig átépítették. Az első eme-

letre további kettőt emeltek, lakásokat alakítva ki bennük. A földszinten Népbüfé, majd Gyorsbüfé, 1991-ben OTP-fiók nyílt, más cégek irodája is működött benne. Ma napság visszaköszön a múlt, egy rövid ideig a korábban itt működő pénzügyi intézet vendégeskedett, átépítésének idején.

XXV. rész

Az Újpest-kocsisín

Az 1866-ban indult Váci úti lóvasúti közlekedést három évtizeddel később váltotta fel a villamosvasút. A Budapesti Közúti Vaspálya Társaság a villamosítás munkálatait 1895 szeptemberének legvégén kezdte meg, ennek részét képezte az Újpest határában álló lóvasúti isztállók helyére tervezett új kocsisín felépítése. 1896 februárjának végére elkészült az épület – képünkön a bal, mai Váci úti oldal –, ahol a kocsisínen kívül raktár-, iroda- és mellékhelyiségek is helyet kaptak. A csarnok 2x3 vágányán összesen 42 vaskerekű jármű fért el.

Másfél évtizeddel később a villamoskocsik növekvő száma miatt bővítésre került sor. 1911-ben *dr. Zielinski Szilárd* műegyetemi tanár vasbeton építményeket ter-

vező irodája készítette el az új, vasbeton tetőszerkezetes épület terveit. Ebben 3x3 vágányon 54 villamosvasúti jármű pihenhetett, így összesen 96 kocsi tárolása valósult meg. A régi épületrész fából készült tetőszerkezetét két évtizeddel később cserélték vasbetonra, elnyerve ezáltal ma ismert arculatát. A negyvenes években a mai buszvégállomás területén szabadtéri vágányok létesítésével tovább növelték a telephelyen tárolt villamoskocsik számát.

1982. május 3-ával a 3-as metró újpesti szakaszának építése miatt megszűnt a Váci úti 3-as és 55-ös villamosok közlekedése. Ezt követően a kocsisínen a selejtezett, illetve az ide álmódott városi közlekedési múzeum

számára megőrzött villamosokat tárolták. A járművek éveken át láthatóak voltak az Újpestre tartó útpálya felettől, amely ekkor még közvetlenül a kocsisín mellett vezetett el. A felvételen láthatóan a Váci út vágányait már elbontották, csak a védett muzeális járművek és a feldarabolás alatt álló villamosok maradtak a kocsisín területén, előbbieket a nyolcvanas évek végén szállították el.

A metróépítéssel együtt járó területrendezés során 1990-re a kiürített épületet körbekerítették, előtte parkolót alakítottak ki. A kilencvenes évek közepétől megújult az egykori kocsisín: új funkciójának köszönhetően azóta bevásárolhatunk falai között. Az üzlet portálját a világ számos táján futó villamosok képei díszítik.

XXVI. rész

Az új városháza épülete

2000-ben kerekén százesztendőös volt Újpest emblemikus épülete, elődeink mesterműve, a városháza. Az István úti épület az idők folyamán Újpest (egyik) jelképévé vált. Átélt a 20. század viharait, az maradt, aminek építették: falai között működik – ma is – a polgármesteri hivatal több irodája. A harmadik évezred kezdetére Újpest akkori 120 ezer lakója már rég kinőtte a hajdan tágasra tervezett hivatalt. Az önkormányzat új feladatköreinek ellátásához, a többszörösére növekedett ügyfélforgalom kiszolgálásához e falak között már

nem volt elegendő hely. Újpest Önkormányzata ezért száz esztendővel, az egykori községháza felépítése után, 2000-ben, éppen a régi épülettel szemközt egy új, korszerű irodaház építésébe kezdett.

Az a bizonyos foghíjtelek, amely a városházával szemben és az Ifjúsági Ház szomszédságában állt, és messze átnyúlt egészen a Kassai utcáig, lehetőséget kínált az új hivatali épület felépítésére. (És a Kassai utcában, vállalkozói alapon, további két lakóház felépítésére.) Archiv képünk 2000-ben készült a földből kinő-

vő új városháza-épületről. Az elkészült új városházát 2001-ben, a millennium évében, ünnepélyes külsőségek közt avatták fel, június 15-én. Majd ősztől megkezdődött az okmányirodai ügyfélfogadás. Az építészeti terveket *Reszler Antal* és *Kasuba János* készítették. A kiviteli munkálatokat a *Mester Nívó Kft.* végezte.

Az új városháza épületében továbbra is az okmányiroda működik, és itt fogadja ügyfeleit a Kormányhivatal is. Az épületben kapott elhelyezést a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ.

XXVII. rész

A 85 éves Újpesti Főposta

A képeslapról egy szenvedélyes gyűjtő levágta a bélyeget, így került a korabeli képeslap a gyűjteménybe. A precíz címző, egy újpesti honleány azonban nem felejtette el ráírni a dátumot, 1932. október 12-ét. Ekkor már közel négy esztendeje állt a Postaválota épülete, amely nem véletlenül került képeslapra.

A postai forgalom rohamos növekedése ugyanis az 1920-as években önálló postaválota építését tette szükségessé. A tervezéssel Sándy Gyula műegyetemi professzort bízták meg, akinek ekkor már állt legismertebb alkotása, a krisztinavárosi Budai Főposta és

Távbeszélőközpont. A Mády Lajos utca–István út–Lőrinc utca által határolt területen álló, egyemeletes, sarokkupolás épületet 1928. december 18-án – éppen 85 éve lesz ennek napjainkban – adták át rendeltetésének. A szecessziós elemekkel kevert, nemzeti-historizáló stílusú főhomlokzat attikafal-kialakítása a felvidéki városok főtereinél házait idézi. A főépület Lőrinc utcai bejáratát régen befalazták, a földszinti és emeleti ablakok közötti falmezők sgraffitói éppúgy eltűntek, mint az attikafalról a „Magyar Királyi Posta” felirat vagy az angyalos címer. Az épület 39 hivatali helyiséggel és 71

fő személyzettel működött. Telefonközpontja is volt, az 1200 állomásra berendezett automata kapcsolót 1929 decemberében adták át. Az épület ma is eredeti funkcióját teljesíti – írja az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény virtuális múzeumának ismertetőjében Iványi János- és Iványiné Konrád Gizella. A főposta ma is áll, épülete régóta felújításért kiállt. Falai között az Újpest 1-es postahivatal található, az ügyfélhívó rendszer a modern időköt jeleníti meg.

XXVIII. rész

Az újpesti szülőotthon

A szülőotthon épülete 1928-ban készült el. Létrejöttének azonban évekre visszamenőleg voltak előzményei. Öt elhivatott ember kezdeményezésére 1914. július 14-én a városházán tartott közgyűlésen alakult meg az Újpesti Szülőház Egyesület. 1917-ben a Váci út 9. szám alatt, az egyesület elnökének, *Schreiber Gyulának* saját tulajdonú házában megkezdte működését az első szülőotthon, amely nemsokára megkapta a nyilvánossági jogot. 1926-ban már 638 szülő nőt látott el, és 434 nőbeteget kezelt. Az épület befogadóképessége így hamar elégtelen lett.

Az Újpesti Szülőház Egyesület és Újpest város szerződése (1926) nyomán a Vasút utcai (Ma Görgey Ar-

túr utca 71. szám alatti) telken Böhm Henrik és Hegedűs Ármin, a kor jeles műépítészeinek tervei alapján felépült a villaszerű struktúrájú újpesti szülőotthon. (A közös tervezőirodában alkotó építészek többek között az újpesti városházával lettek ismertek Újpesten.) A kivitelezés – mint számos újpesti épület esetében – ismét a helyi iparosok összehangolt munkáját dicsérte. A szülőotthont 1928 júliusában adták át, a létrejöttéért tett városi erőfeszítésekre a homlokzatán álló Újpest-címer is utal. A feljegyzésekből többek között ismert például, hogy az intézmény a háború után 18 ágygal igen hamar újrakezdte a tevékenységét, s már 1945-ben 1380 szülést vezettek le.

Az első penicillinkúrát Újpesten, a szülőotthonban alkalmazták.

A szülőotthont 2007-ben bezárták, az épület állaga tovább romlott. A ház azonban a mai napig őrzi eredeti megjelenését, sőt megújult. Újpest Önkormányzata 2010-ben, az előző ciklus végén kapta meg az épületet a fővárostól, azzal a megkötéssel, hogy az értékesítéséből befolyó összeget az SZTK felújítására fordítsa. Ennek eredményeként újult meg többek között a képalkotó diagnosztika vagy a beléptető rendszer. Az épület egy részét megvásároló számítástechnikai cég a napokban végzett a közel 400 millió forintos felújítással. A ház a régi fényében tündököl.

XXIX. rész

Az újpesti Munkásotthon

Újpest egyik védett utcaneve a Munkásotthon utca, amely az Erzsébet utcai sarokhoz közeli, hajdanvolt művelődési intézményre emlékeztet. Az egykori Gyár, Kolozsvári, Somogyi Béla, majd Bútorgyár utca 1955 óta viseli a Munkásotthon utca elnevezést.

Az 1889-ben alakult Újpesti Munkástovábbképző Egylet a munkásság művelődésének elősegítését tűzte ki céljául, könyvtár létrehozásával, felolvasóestek, ismeretterjesztő előadások, műsoros rendezvények szervezésével. Megfelelő helyiség, azaz a Munkásotthon létrehozásának gondolata 1902-ben merült fel. Megalakult a Munkásotthon Bizottság, amely a Kereskedelmi Bankkal folytatott tárgyalásokat az anyagi fedezet előteremtésére. Szakmai területenkénti jótékonyági ren-

dezvényeket tartottak több éven keresztül. Az összegyűjtött pénzből 1909. december 5-én sikerült az esztergomi káptalantól vásárolt épületet (Kakas vendéglő – Kolozsvári utca 55.) újjáépítve, kibővítve megnyitni.

A Munkásotthont 1928-ban emeletráépítéssel bővítették. Az eklektikus épület díszai az emeleti félköríves erkély és az egész alakos iparos szobrok voltak. Az emeleti ablakok feletti falmezőkben a legjelentősebb újpesti iparágak – asztalosok, kőművesek, bőrösök, vasmunkások – jelképeit helyezték el, középre pedig a munkás természetjárók szimbóluma, a havasi gyopárt tartó, két egymásba kulcsolódó kéz került. Az intézményt szövetségi alapon tartották fenn, a szakmák, illetve magánosok is birtokoltak részjegyeket. Több mint húsz szervezet székhelye volt az épület. A legnagyobb létszámúak, a fások, építők, vasasok, bőrösök, szállítók, textilesek mellett itt kapott helyet a Gyermekbarátok és Természetbarátok Egyesülete is. A könyvtár az 1930-as évek elején évi 12-15 ezer látogatóról közölt adatokat. Színjátszó csoport, dalkar és zenekar is színesítette az intézmény tevékenységét. 1944. március 24-én alispáni határozattal politikai okokból bezárták, majd 1945 februárjától ismét megnyitotta kapuit. 1963-ban nagytermét *Rákosi Zoltán* festőművész három freskójával díszítették, amelyek ma is láthatóak. Végleges bezárására, lebontására 1979-ben került sor a környéken zajló lakótelep-építés miatt. A helyén létesült szolgáltatóház egységében évtizedekig a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik kerületi fiókja működött, ma Agapé ház.

XXX. rész

A Béla utca és a Tompa utca sarka

A Béla utca és Tompa utca sarka észak felől, az Aschner tér felől fotózva látható archív képeslapunkon. A felvételt 1930-ban készülhetett. A Béla utca a Megyeri utat köti össze a Váci úttal, a rá merőleges Tompa utca a Pintér József utcától a Fóti útig tart.

Újpestnek ezt a területét nagyjából a várossá nyilvánítás idején, 1905 után parcellázták, ekkor alakult ki az Egyesült Izzó területének északi falától a Fóti útig kiépült utcarendszer. A Béla utca neve valószínűleg Árpád-házi királyunk nevére utal, csakúgy, mint a Tompa utcát lezáró Kálmán utca neve. Utóbbit 1933-ban ne-

vezték el Pintér Józsefről (1858–1928), a Tungsram volt műszaki igazgatójáról. A lap háttérében a nagyvállalat egyik épülete áll. Az Izzó kéménye és a tűzfal dacol az idővel, mindkettő megmaradt.

Az előtérben jobbra látható Messó vendéglő tulajdonosa az 1938-as Újpesti Almanach szerint ifj. Messó János (Béla u. 19.) volt. A ház ma is látható, külső vakolatmegoldása őrzi a régi vendéglőépület díszítményeit, csak a bejárat szűnt meg. A fotó bal oldalán viszont külsejében is megváltozott a háború előtti Urbanek András-féle vendéglő épülete, amelynek címe Tompa

utca 5. Az utca vélhetőleg Tompa Mihály költőről kaphatta nevét, lévén a vele párhuzamos utcát is irodalmárról, Czuczor Gergelyről nevezték el. Jellemzően kertes kislakások épültek itt, igazi városszéli jelleget adva a vidéknek. 1907-ben a városrészre jellemző életmód indította arra a karmelita rend tartományfőnökét, hogy a kongregáció zárdafőnöknőjét megkérje, jelölje ki misziós területnek ezt a környéket. Ez az elhatározás vetette meg az 1926-ban épült megyeri Nagyboldogasszony-plébánia alapjait.

XXXI. rész

A Blaha Lujza Színház

Archív felvételünk az 1920-as években készült Újpest színházáról. 1905-ben *Lányi Ernő* újpesti kereskedő az István útnak az Árpád út és a Gyár (ma Munkásotthon) utca közötti szakaszán álló telekre mozi- és színházi előadásokra alkalmas, szecessziós stílusú épületet emeltetett. Az épületet rabicburkolattal látták el. Itt nyílt meg 1908. április 18-án az Éden Színház. 1910-ben *Papír Sándor* színész és színiigazgató – Szepes Mária író nő édesapja – saját költségén nagy átalakítást végeztetett Böhm Henrik építésszel a színházon. (Az építész az újpesti városháza társtervezője. A szerk.) Az új színház *Újpesti Népszínház* néven nyílt meg 1911. október 1-jén. A színház-

ban olyan neves művészek is felléptek, mint Jászai Mari, Márkus Emília, Varsányi Irén, Latabár Árpád és 1912-ben Blaha Lujza.

A kezdeti lelkesedés után a színház látogatottsága egyre csökkent, állaga romlott. Tatarozás után, 1920. október 22-én már *Blaha Lujza* nevét viselve nyílt meg újra. Az előadásokkal a legkülönbözőbb igényeket igyekeztek kielégíteni – opera, operett, népszínmű, dráma, bohózat –, a bevétel azonban kevés volt, s az épületet állandóan renoválni kellett. 1929-ben a város megvonta a játszási engedélyt, mert az épület tűzveszélyes volt. „Fűthetetlen, rozoga sufni” – írja a Palota–Újpest című

lap. Miklóssy Imre igazgató azonban még évekig – mindig ideiglenesen – kiharcolja a játékjogot. 1939-ben a Közmunkák Tanácsa bezáratta az épületet. A háború után, 1947 tavaszán még megpróbálták rendbe hozni, tartottak benne előadásokat, azután végleg bezárták, majd lebontották. (Forrás: *Iványi János–Iványiné Konrád Gizella*.)

Az egykori színház ma az élelmiszer-áruház és a parkoló területének egy része. A színház történetéről további érdekességek olvashatók az Újpesti Helytörténeti Értesítő 2013. decemberi lapszámában, amely elérhető a www.ujpest.hu weboldalon is.

XXXII. rész

A bíróság épülete

Az újpesti Királyi Járásbíróságot (Tavaszi u. 21.) az igazságügy-miniszter rendeletére 1899-ben állították fel, s 1900-ban az újonnan felavatott városháza épületében kapott helyet. Már javában folytak ugyanis a városháza építési munkálatai, amikor a vármegye alispánja tudatta, hogy Újpesten felállítják a járásbíróságot, mivel a lakosságnak korábban Pestre vagy Vágra kellett utaznia peres ügyeik intézésekor. Hamarosan megszületett a döntés, hogy a Királyi Járásbíróságot a községházán helyezik el, s ezért létesült például börtön is az épületben. A járásbíróság önálló épületbe csak 1908-ban költözött, amikor a Tavasz és Er-

zsébet utca sarkán elkészült a *Jablonszky Ferenc* által tervezett épületegyüttes. Az emeletes épületben helyezték el a tárgyalótermeket és a többi irodahelyiséget, az Erzsébet utcára néző földszintes házban pedig a fogdát és a fogházör lakását. Archiv felvételünk az 1910-es évek elején készült.

A járásbíróság első elnöke *dr. Cserba Ferenc* volt. Az épület több mint száz év elteltével a mai napig eredeti funkcióját tölti be, a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság és Ügyészség működik benne. Az épület stílusa szecessziós, főhomlokzata szimmetrikus, amelyen nyerstéglával burkolt falszakaszok és vakolt felületek

váltakoznak. Lábazata rusztikus kőburkolat. Legutóbbi felújítására 2010-ben került sor, és időközben kiegészült az ügyészség új épületével is. Falán 2011-ben avatták fel az Újpesti Közművelődési Kör kezdeményezésére *dr. Plósz Sándor* jogásznak, Újpest díszpolgárának (1901) az emléktábláját, akire így is tisztelettel emlékezik az utókor, mert igazságügyi miniszterként szerepe volt az újpesti járásbíróság megszervezésében. (Forrás: *Iványi János és Iványiné Konrád Gizella.*)

XXXIII. rész

A Sparber-kúria

Vécsey utcában – annak is a Görgey úthoz közeli oldalán – található a 120-as számú ház. Ez a késő klasszicista, reneszánsz stílusjegyeket is viselő kúria 1862-ben épült a palotai erdőben, azon az úton, amely az itt egymás után sorakozó épületekről a Villator elnevezést kapta, s amely közigazgatásilag 1929-ig Rákospalotához tartozott. Az épületet nemes arányai és homlokzati megoldása – jón oszlopfős, íves-arkádós, timpanonos kialakítása – méltóvá tette az országos műemléki védelemre. Az 1920–30-as években a Sparber család tulajdonában volt. Sparber Samu a Rákospalotai Szövő Rt. igazgatói tisztségét töltötte be.

Az épülethez kötődik két, Újpest zenei életét is formáló családtörténet. Olyan családoké, amelyeknek a

tagjai kitartó munkájukkal, széles körű műveltségükkel a tudomány és a művészet világában egyaránt maradandót alkottak. A családokat egy kiváló, a világra nyitott, érdeklődő asszony, hét gyermek édesanyja, *Tély Franciska* köti össze, akinek első házasságából született a magyar állatorvosi anatómia egyik híres alakja, a zenei és képzőművészeti tehetséggel is megáldott *Nádaskay Béla*. A korán félárvvá vált Nádaskay gyerekek nevelőapja *Varga Ferenc* orvos, állatorvos lett, aki csak tizenhárom évvel volt idősebb nevelt fiánál, az újpesti Conservatorium Egyesület alapító tagjánál, akivel együtt dolgozva virágoztatta fel az állatorvosi szakmát. *Tély Franciska* és *Varga Ferenc* házasságából született *Varga Vilma* zongoraművész és zenetanár, aki Liszt Fe-

renc egyik magyarországi tanítványa volt. A legendás zeneköltő a hagyomány szerint többször zongorázott családi rendezvényeken az épületben. A második világháború után az épületet államosították, ettől kezdve közösségi célokat szolgált. 1954–1961 között az Úttörő Technikai Állomás működött benne, itt alakult meg az Újpesti Hajóklub elődje, a Vízi Úttörőcsapat is. Később évtizedekig állami óvodának adott helyet, majd pár év szünet után ma ismét óvoda, a Kiskavicsok Magánóvoda és Fejlesztőház otthona.

(Forrás: *Iványi János és Iványiné Konrád Gizella, Szöllősy Marianne.*)

XXXIV. rész

Idősek Otthona

Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona Újpesten, a Baross utca 100. alatt található. Az épület a 19. század közepe körül épült megyeri vadászkastélyok egyike. Öregek otthona, szeretetház céljára 1906-ban vásárolta meg Újpest község azt a nyaralót, amelyet valószínűleg Csekonics Endre báró építtetett, aki 1885-ben vette meg az ingatlant. A neobarokk, manzárdtetős villa hatalmas kapujával és az azt koronázó címeres oromzattal nagyon előkelő megjelenésű volt. Az épületet 1925–26-ban hátrafelé bővítették, és ekkor épültek a telek alsó részén az Irányi ut-

cai városi házak is. Az ingatlan két épületrészből állt. Az egyik a főépület, amelynek földszintjén két társalgó, egy betegszoba, két nővérszoba, mellékhelyiségek, az emeleti részen pedig négy szoba volt. A társalgókba 1928-ban a rádiót is bevezették. A mellékepületben volt az orvosi és a felügyelői lakás, valamint öt betegszoba. A férfi ápoltakat a főépületben lévő négy kórteremben, a nőket a főépület egy kórtermében és a mellékepületben helyezték el. Általában a súlyos betegséggel küzdők és az aggyastyanok kaptak itt ápolást. Az Ugró Gyula által közölt

1930-as adatok szerint sokan, százhuszonhatan (52 férfi, 74 nő) éltek a szeretetházban. Az épületben napjainkban a Fővárosi Önkormányzat működteti az idősek otthonát, amelyet 2013-ban bővítettek, korszerűsítettek. A százötven férőhelyes intézményben lift és akadálymentesített bejutás szolgálja az időkényelmét és a gondozást-ápolást. A régi főépület felújításában törekedtek a korábbi építészeti jellegzetességek megőrzésére.

(Dr. Ugró Gyula és Bazsó Gábor nyomán.)

XXXV. rész

Szentháromság-plébánia – Káposztásmegyer

Archív képünk az 1990-es évek elején készült a Nádasdy Kálmán utcából fotózva. Káposztásmegyeren 1985-ben adták át az első lakásokat, és ez egyre növekvő lakótelep lakói közül mind többen érezték szükségét, hogy egyházközség, illetve templom épüljön lakóhelyükön. 1990-ben írtak ki pályázatot a templom tervezési munkálataira, amelyet a Greskovich Klára–Becker Gábor építész házaspár nyert meg. 1991. április 20-án történt az alapkövetétel, a szertartást *Marosi Izidor* váci püspök végezte. Három követ is rejt az alap az alapító okirat fémhengerén kívül: egy darabot a Szent Péter-bazilikából, egyet a váci székesegyházból, egyet pedig a

Fokoláre-lelkiség központjából, Loppianóból. A templomépítés megkezdésekor a várható költségeket 1990-es árszinten 80-100 millió forintba becsülték a szakértők. Ennek az összegnek azonban csak töredéke állt a plébánia rendelkezésére, így mindig csak addig folytak a munkálatok, ameddig a pénz tartott. A szakaszosan készülő épület nemcsak templom lett, hanem a közösség igényei szerint tervezett épületegyüttes is.

A nyolcszögletű nagyterem 400 négyzetméter alapterületű, 500-600 fő befogadására alkalmas. Vele szemben a szentségi kápolna helyezkedik el. Az épületben vannak irodák, gyóntatószobák, lelkipásztorlakások,

hittantermek, gondnoklakás és könyvtárszoba. Az altemplomban urnatemető található.

Az építkezés 1995-ben fejeződött be, a templomot június 10-én *Paskai László* bíboros áldotta meg. A káposztásmegyeri katolikus közösség emléktáblát helyezett el az ünnepség alkalmából, amelyen ez áll: „Ez a ház a Gondviselés és a testvéri szeretet emlékműve.”

Az 1993-as egyházmegyei határmódosítás nyomán az újpesti plébániák, így a káposztásmegyeri is az Esztergom–Budapesti Egyházmegyébe kerültek.

XXXVI. rész

A Béke úti aluljáró építése Újpest felől

1954-ben fogtak hozzá a korban legnagyobbnak számító közúti és villamosvasúti aluljáró építéséhez. Újpest közúti kapcsolata a fővárossal addig a Váci úton volt lehetséges „akadálymentesen”, illetve az Újpalotai út, valamint a Szent László út felől, a vasúti forgalmat keresztezve, sorompón át.

Az aluljáró korábban is létezett, két villamosvágány szélességében. 1896-ban Újpest első elektromos üzemű vasútja, a Budapest–Újpest–Rákospalotai Villamosvasút Lehel utcai vonalát eleve az esztergomi vasút alatt vezették át. Ezt az ötvenes évek derekáig csak villamosok vehették igénybe.

A hármas nyílásbeosztással készült vasbeton aluljáró két szélső ágában kapott helyet két-két sávban a köz-

úti és gyalogosforgalom, míg középen továbbra is villamosok haladnak át a két városrész között. A hídon tizenkét vasúti vágány helyezkedett el a MÁV rakódóterületével együtt, angyalföldi oldalán a Balzsam utca „zárt”, és ez ma is így van. Építését a Hídépítő Vállalat, a MÁV Hídépítési Főnökség és az ÉM 29/2. Útépítő Vállalat dolgozói végezték. Munkájukat magas talajvíz nehezítette, így a munkaterületet talajvízsüllyesztő kutakkal vették körül, amelyeket állandó szivattyúzással vízteleníteni kellett. Az építés során arra is gondot fordítottak, hogy szünetmentes legyen a villamos- és vasúti forgalom. Ekkor nagykocka burkolattal látták el két úttestét, amelyek a nyolcvanas évek elején kaptak aszfaltborítást.

Archív képünk Újpest felől ábrázolja a munkaterületet 1956 nyarán. Középen ideiglenes jelleggel egyetlen sínpáron tartották fenn ekkor a villamasközlekedést. Előtérben a kor építkezéseinek elengedhetetlen kelléke, a Vörös Csillag Traktorgyár Dutra nevű dömpere látható.

Őszre járhatóvá vált az aluljáró egyik közúti nyílása is, ám teljesen csak a következő, 1957-es évben fejezték be. Kijáratának Dugonics utcai szélénél a gyalogjáró fölött ez utóbbi dátumot festették fel befejezésekor, amely ma is érintetlenül és igen szerényen hirdeti a maga korában jelentős építkezés elkészültét. Az aluljáró napjainkban is nagy villamos- és gépjárműforgalmat bonyolít le Újpest és Angyalföld között.

XXXVII. rész

A 30-as busz végállomása a Szondi utcánál

Sorozatukban a 30-as busz nyomvonalára irányítja a figyelmet archív képünk. Budapest 1959-es térképe a Megyeri út északi végét itt, a Szondi utcánál ábrázolja. Később hosszabbították meg vonalát, amelynek fő iránya a Dunakeszi határában működő házgyár volt, majd a káposztásmegyeri lakótelep építéskor alakult ki a Külső Szilágyi útig továbbvezető szakasza.

A Keleti pályaudvar és Újpest belterülete, valamint újabb építésű lakónegyede és kertvárosa között az ötvenes években egyedül a 20-as autóbusz teremtett összeköttetést. Hogy feladatát mind hatékonyabban tudja ellátni, Újpest központjában vonalát 1957. november 18-án kettéválasztották, így a 20-as a Leiningen Károly utcán át a Fóti útig hosszabbodott, és megszületett a

másik ága, amely 30-as számmal Megyer felé vette az irányt. Az új járat a 20-ashoz hasonlóan a Szent László úton – 1961-től a Reitter Ferenc utcán – igyekezett Újpestre, a Szent László úti vasúti átgárá után a mai Berlini, Rózsa és József Attila (vissza: Jókai) utcákon érték el lakóhelyünk belterületét. A 30-as ma ismert vonalán haladt tovább, majd a Baross utcából a Gárdi Jenő utcába kanyarodott, és kezdetben annak végéig ment. Szondi utcai végállomásáig – ahol felvételünk is készült – 1957 decemberében hosszabbították meg.

Hosszú vonalának beutazására 38 percet kellett szánni, amely tovább nöhetett, ha a Szent László úti sorompó zárva tartott. Ezt kikerülve, 1958 novemberétől a Béke utcai aluljáró felé vettek lendületet az ezüst és

kék színekben pompázó 30-as autóbuszok. A hatvanas évek második felétől a Gárdi Jenő utca helyett a Fóti úton ment e járat Megyer felé.

A képen az 1950-es évekbeli budapesti autóbusz-közlekedés egyik alaptípusának számító Ikarus 60-as típusú autóbusha látható. Belőlük a Fővárosi Autóbuszüzem 1952 és 1959 között összesen 508 darabot vásárolt. Hathengeres Csepel-dízelmotor hajtotta a 60 utast befogadni képes járműveket, amelyeknek a nagy részét 1960-tól házilagosan épített csuklós buszok építéséhez használtak fel. A lencsevégre kapott példány 1955 elején állt forgalomba GF 787-es rendszámmal, majd 1958-ban „keresztelték” GA 04-84-re, s így közlekedett 1963-ig, amikor belőle is csuklós autóbusz készült.

XXXVIII. rész

Metróalagút építése a Temesvári utcában

Egy nagy gödör, ismerős házakkal. Utóbbiak adhatnak némi támpontot arra, hol járt a fénykép készítője 1985-ben. Az 1980-as évek még intenzív metróépítésről szóltak. A 2-es vonal rég elkészült, a 3-as nagyobb felén már szintén kék szerelvények vágattak, 1984 novemberétől déli végpontjuktól egészen az Árpád hídig. Ezzel egy időben a Váci út harci állapotokhoz hasonló képet mutatott, majd Újpest déli szeglete következett, amikor hozzáfogtak az Újpest-Városcsúcs állomás és a hozzá vezető vonalalagút készítéséhez.

Emiatt 1986 első feléig a Bocskai, Csányi László – akkor Kis Zsigmond – és Temesvári utcák érintett területein álló, valamint az Árpád út 23–33/a számú telken fekvő, jórészt földszintes házakat lebontották. Elsőként a Temesvári utcát keresztező alagútszakasz helyét ásták ki, majd az itteni vasbeton alagutat készítették; ennek egyik mozzanatát őrzi archív felvételünk.

Mivel a metróépítéshez lezárandó Árpád úti forgalmat erre terelték, az alagút e szakasza fölé új, kétszer két sávnyi szélességű, a Temesvári utca eredeti nyomvo-

nalától eltérő vonalvezetésű úttestet készítettek, amelyet minden bizonnyal a nagy terelés 1986. júniusi bevezetésekor helyeztek forgalomba. Itt kapott helyet a Volánbusz-végállomás a metró 1990-es indulásától, ahonnan a kilencvenes évek első felétől a helyközi járatok is startolnak.

Előtérben a Lorántffy Zsuzsanna utca 2. számú épülete áll, a háttérben pedig Újpest két, Árpád út 40. és 42. számot viselő, patinás épülete mutatkozik.

Fotó: Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény

XXXIX. rész

A Szent László téri házak

A körülbelül 1953-ban készült felvétel a Szent László téri házakat ábrázolja a tűzoltóság épületének tornyából fotózva. A fiatal lakótelep házai között alig látunk fákat, még a Leiningen utca egyenes vonalát is követheti szemünk. Pedig 1950 előtt árnyas fák között sétálhattak itt és a közvetlenül hozzá kapcsolódó Hősök ligetében az újpestiek. A tér délkeleti részén egy határkereszt zárta le a területet. A liget megközelítőleg 6300 négyzetméteres területét a város kedvezményes áron vásárolta gróf Károlyi Lászlótól 1932-ben. Célja az első világháború következményeinek emlékére állítandó országzászló

elhelyezése volt. Az újpesti országzászlót 1935. május 26-án avatták fel a Hősök ligetében *(a mai SZTK-épületéhez közel eső oldalon – a szerk.)*.

Az 1948 után bekövetkezett politikai változások a liget felszámolását eredményezték, helyére emeletes házak sora került. *Pintér Béla* tervezte a szocialista realista építészet korszakában egyedinek számító, 1951–1956 között felhúzott épületegyüttest. A fotón előtérben a 10-es számú épület homlokzatán – az időszak hangulatát hűen kifejező – „Éljen Rákosi!” felirat díszel. A lakóházak mögött a kertvárosi plébániatemplom

tornya magaslik. A fotó háttérében a kertes házak sora a mai Fóti út vonalában szűnik meg, még a korábbi Károlyi-majorság legelője, szántóföldjei látszanak.

Mai fotónkon már mozgalmasabb a háttér. A szántóföldek helyén a zöld terület családi házakat rejt. Mögöttük a nyolcvanas években épült Izzó-lakótelep tízeletemesei, a kép bal szélén a Fóti úton lévő Híradástechnikai Intézet (Hiki) épülete, valamint a közelmúlt büszkesége, a Megyeri híd egyik pillére látszik.

XL rész

A Szabadság kertmozi

Menjünk moziba – hangzik a javaslat –, mégpedig kertmoziba! Mert az is volt Újpesten. E két fotót szemlélve talán nem is gondolnánk, hogy ugyanazt a területet ábrázolja, néhány évtizednyi különbséggel. Az 1960–70-es évek fordulóján készült képen a Szabadság mozi kerthelyisége látható. A vászon a Mártírok utcának fordít háttat, mellette a kijárat felső széle („szemöldökfája”) látszik.

A mozit 1908-ban alapította Uránia filmszínház néven Kohn Mór és neje. Működtetője 1917-ben Kohn Mórné mellett Moszkovich Mórné volt. 1920-ban Komlós Sándor vette át vezetését. Ekkor ez volt Újpest leg-

nagyobb filmszínháza – 1100 személyes. A negyvenes évek elején Macskássy László és Boócz Endréné vette át a vezetését, ekkor Corvin néven működött. 1945-ben Szabadság elnevezéssel ismét Komlós Sándor igazgatása alatt nyílt meg, és bemutató moziként működött tovább, Újpest egyetlen szabadtéri vetítésre is alkalmas filmszínházaként. Az épület bejárata a Tavasz utcára nyílt, s mellette, a Mártírok utcai sarokhoz közel lehetett a szabadtéri részre jutni. Az épület István út és Munkásotthon utca felőli oldalán egy-egy lakóház sor állt, amelyet az utca szélesítésével egy időben szanáltak. A mozit is ekkor, 1984–86-ban, az Ady Endre

Művelődési Központ építése során bontották le részlegesen, falai a művelődési ház központi épületében élnek tovább.

Újpest legnagyobb s akkor legkorszerűbb művelődési központját 1986. május 1-jén nyitották meg egész napos majálissal a Tavasz utca 4. alatt. Az épület Ferencz István, a miskolci Északterv építész tervezője álmodta meg. A folyami kompra emlékeztető építmény nívódíjat kapott, sajnos végül pénzhány miatt nem valósulhatott meg teljes egészében, így a ma köztérként szolgáló terület befedésére, az udvar kapukkal való ellátására már nem kerülhetett sor.

XLI. rész

István út–Király utca sarok

Felnőtt egy generáció, amelyik csak a kép látán tudja elképzelni, hogy a Király utca sarkától a Bercsényi utcáig húzódó négyemeletes lakóházak elődje milyen is lehetett. A kisvárosi utcakép ma már valóban a múlté.

Archív fotónk az 1970-es évek végén készült a városközpont-rekonstrukció második ütemének keretében éppen bontásra váró épületről. A ház tulajdonosa Mezei Elek (Óbecse, 1871 – Dachau, 1944) gyógyszerész

volt, aki 1909-ben telepedett le Újpesten. Az 1920-as években épült eklektikus lakóházának aljában lévő üzletben volt utolsó működési helye a város második legjelentősebb gyógyszertárának, az Angyal Patikának. *(A tulajdonosnak volt már korábban egy ugyanilyen néven működő gyógyszertára a mai Szent István tér, Mády Lajos utca sarki épületében, amely a későbbiekben például biztosító társaság irodáinak is székhelye volt. A szerk.)*

Mezei Elek a város megbecsült polgára volt, az Izraelita Hitközség elöljárója, Pest vármegye törvényhatósági bizottságának és Magyar Gyógyszerész Egyesület igazgatótanácsának tagja. Családjával együtt 1944. július elején deportálták. A háború után a gyógyszertárt államosították, s lebontásáig patika működött benne.

XLII. rész

A Mártírok útja az 1970-es évek közepén

A képen látható utca a mai Mártírok útja, a Könyves Kálmán Gimnázium mögött, a Nyár utca felől nézve. A felvétel 1975 körül készült. Balra a háttérben a Munkásotthon utca 5–11. számú tízemeletes ház, az erkélyes panelelemek nyílászárói még nincsenek beépítve. A ház előtt üres terület látszik, ez az 1976 szeptemberében megnyílt Munkásotthon Utcai Általános Iskola (a mai Újpesti Bene Ferenc Általános Iskola) akkor még kiépítetlen udvarának részlete, ahol ma egy kis domb áll a futópálya és a sportudvar mellett. Jobbra a Könyves Kálmán Gimnázium kerítése látható. (Érdekesség, hogy a negyvenes évek elejéig az udvar délnyugati sarkán állt Újpest tűzoltósága, amelynek épületét e felvétel készí-

tése körüli években bontották le, bejáratainak nyomait pedig szemfüles olvasóink a kerítés betonaljzatánál napjainkban is megfigyelhetik.)

Az utca eredetileg a mai „Szellemtelep” helyén állt temető északi kapujához vezetett, a Temető utca nevet is innen kapta. Közúti forgalma 1905–1906-tól vált jelentősebbé, amikor a Váci út átépítése miatt a Szent László út–Balzsam utca felől a vasúti átjáróig kiépített és kövezett utcába terelték a lovas és gépjárműveket. Az esztergomi vasútvonal keresztezésére közúti átjárót építettek ki, így az utca a temetőbejárattól meghosszabbítva Újpest második kapujaként szolgált a főváros felé. Erre járt 1929 decemberétől Újpest autóbuszjárata a Szent

László úti átjáró 1931-es kiépítéséig. Az út a tízes évektől Apponyi Albert gróf miniszter nevét viselte, Mártírok útjává pedig 1948-ban keresztelték amiatt, hogy 1944-ben Újpest zsidó lakosságának legnagyobb részét eme utcán hajtották ki Angyalföld vasútállomásra, ahol vagonokba zárva hurcolták el őket. Erre emlékeztet az önkormányzat által állított emléktábla az utca Árpád út felőli oldalán.

Az út újabb kori sorsát a városközpont rekonstrukciója, a paneles építkezés megkezdése pecsételte meg. Eltűntek földszintes házai, a Nyár utca és a Berda József utca között pedig az úttestet is megszüntették, így összekötő szerepe helyett mellékutcává, valamint részben parkká, illetve a tízemeletes házak közötti játszótérre változott.

XLIII. rész

Árpád út az Állami Áruházból megörökítve

Újpest központját, a mai Árpád és István út csomópontját láthatjuk a legendás Állami Áruház (mai nevén az Újpest Áruház) második emeletének ablakából. Az 1960-ban készült kép bal oldalán éppen látszódó épületsort negyedszázaddal később, 1986-ban bontották le, helyén ma buszvégállomás van. Jobb oldalon a két-emeletes ház már ismerős lehet, a közelebbi épület ma gyorsétteremnek ad otthont. Mellettük, hozzánk közelebb egy földszintes üzletsort láthatunk, amely a hatvanas-hetvenes évek fordulóján tűnt el. Az üzletek helyén, a főútvonaltól kissé beljebb ABC áruházat emeltek. (Az üzlet nemrégiben újult meg.) A fotón látható

régi épület előtt három taxi parkol, a metróépítés megkezdéséig itt volt Újpest központi részének egyik taxiállomása. Ennek helyén ma már a 196-os és a 196A buszok Újpalota felé tartó utasait veszik fel.

A kép előterében a kor egy-egy emblematikus autóbusz- és villamosjárata, a 43-as busz, illetve az 55-ös villamos tart a főváros belső része felé. Akkoriban még javában úgy fogalmaztak az újpestiek, ha eme járatokra szálltak fel, hogy „bemegyünk Pestre”. A buszjárat a Szilágyi utcától haladt a Nyugati pályaudvar végpontjáig; 1950 és 1985 között járt az Árpád úton. A metró átadását követően 1990 végétől még öt esztendőn át

kizárólag a Váci úton futottak eme jelzéssel autóbuszok. A klasszikus motor- és két pótkocsiból álló 55-ös „ős-újpesti” villamosjárat Rákospalotáról érkezett, és szintén a Nyugatiig, majd 1981-től csak az Árpád hídig haladt. 1982-ben a metró építése miatt teljesen megszűnt. A Bajcsy-Zsilinszky – mai István – út kereszteződése előtt volt a megállója, ahol egy meglehetősen keskeny, mintegy egyméteres szélességű peron szolgálta a villamosokról való fel- és leszállást. Persze, a forgalom is más volt az Árpád úton 54 évvel ezelőtt.

XLIV. rész

A Clarisse Pavilon

A képeslap 1912-ben készült, és a Károlyi-kórház új szárnyát ábrázolja a kert felől nézve. A kórház Ybl Miklós (1814–1891) irodájának tervei szerint épült 1895-ben, gróf Károlyi Sándor (1831–1906) és felesége, gróf Kornis Clarisse (1834–1906) költségén, magánkórházként. A gróf hamarosan felismerte, hogy az egyre gyarapodó nagyközségnek több egészségügyi ellátóhelyre van szüksége, ezért 1899-től nyilvánossá tette az intézményt. A grófi házaspár döntésének nyomán a téli időszakban a szegények – elsősorban az ott kezelt betegek – az egészségügyi ellátáson kívül meleg ételt és karácsony tájkán ajándékot kaptak az uradalom költségére. A hatvan személy ellátására tervezett kórház hamarosan szűknek bizonyult, ezért az akkori lehetőségeket maximálisan kihasználva száz főre növelték az ágyak számát.

Az alapítók halála egy időre megakadályozta a tervezett bővítést. Erre csak 1911–1912-ben került sor, amikor az utód, gróf Károlyi László (1859–1936) és felesége, Apponyi Franciska grófnő (1879–1958) kezdeményezésére felépült a Clarisse Pavilonnak nevezett új épületszárny, amellyel együtt már százötven betegagy elhelye-

zése vált lehetővé. Az építésetileg viszonylag egyszerű, klinkertéglával díszített pavilon külső-belső kivitelezési megoldásaiban az egyszerűsége, a használhatóságra törekedtek. Berendezése jóval költségesebb volt. A korabeli feljegyzés szerint korszerű villanyvilágítással, központi fűtéssel és állandó meleg vízzel látták el a mosodát, a konyhát és a kórtermekhez tartozó fürdőket is. A műtők és a laboratóriumok a legmodernebb műszereket kapták. Az épületben vegyi és bakteriológiai laboratórium, röntgenszoba és vizsgálószoba működött. A teljesen csempézett műtőt a tervező természetes fénnel is kiválóan ellátta, a fotón látszik kívülről is a hatalmas ablaksor.

A kórház emlékalbumából idézzük: „Amíg tehát egyrészt a lepedánsabb hygienikus tisztántarthatóság keretein belül a legegyszerűbb volt a vezérelv, addig másrészt a legpazarabb bőkezűség ott, ahol a kórház gondjaira bízott beteg épsége és egészségének mielőbbi teljes helyreállítása a cél.”

A Fővárosi Önkormányzat Károlyi Sándor Kórháza ma is a gyógyítás szolgálatában áll, a Nyár utcai épület őrzi egykori szerkezetét és homlokzatát.

XLV. rész

Szent István tér, a Templom utca felől fotózva

A villamost már hiába keressük a Szent István tér ezen szegletében, a piac és a környező üzletek, intézmények azonban ma is működnek. A lombos fák jórészt meghaltak, de gondoskodtak a pótlásukról, ha nem is ugyanott, ahol korábban álltak. A millió maradt, ám a forgalom alaposan megnőtt. A vásárcsarnok 1972-ben épült épületei közül a Városháza felőli első blokkot (a régi hentesüzlettel) a Szent István tér átépítése során lebontották, parkoló lett

belőle. A második épületre került a mai bejáratot jelző felirat. Az akkori épület egy része a 8-as villamos végállomásaként funkcionált, a járművek innen indultak vissza a körforgalomként megoldott útra, melynek másik végpontja a Megyeri út volt. Az indítófülkét a 70-es évek végén kicserélték, aztán 2009-ben az újabbat is elbontották. Utóbb ruhaüzlet működött az egykor villamosvezetők számára fenntartott helyiségben.

A fotó 1976-77 táján készülhetett. Az előtérben egy 2000-es sorozatú, nyitott peronos ikerkocsi áll. A 8-as vonalán 1976 körül váltották fel favázas társaikat ezek a már acélvázas kocsiszekrénnel szerelt villamosok. 1980 őszéig szolgáltak ezen a vonalon, a sorozat utolsó példányai 1984 augusztus végén vonultak lángvágó alá, a szintén újpesti 10A vonalról. A 8-as 1980 december 31-én szűnt meg, szerepét másnap a frissen indított 147-es busz vette át.

XLVI. rész

Városháza, a Petőfi utca felől fotózva

Büszkeségünk, a gyönyörű Városháza nem sokat változott az elmúlt több mint száz évben, ami az építések kiváló terveinek, és az utókor gondoskodásának, a felújításoknak köszönhető. Jórészt a funkciók is maradtak, mindössze a földszinti üzletek tűntek el.

1895-ben határozatot fogadtak el egy kétszintes községháza felépítéséről a Szent István téri telken, az akkori mázsaházzal szemben. A pályázatot azonban csak 1898-ban írták ki, amelynek nyertesei Böhm Henrik és Hegedűs Ármin, a kor jelentős építészei voltak. A kivitelezés feladatát egy helyi építési vállalkozóra, Schreiber Gyulára bízták, így az akkor jelentős, két-

százezer forint birtokában, 1899 májusában elindulhatott az építkezés. Az új községháza szédületes tempóban épült, és egy év múlva már teljes pompájában át is adták.

Némi változás történt az eredeti tervekhez képest a hasznosításban, hiszen itt kapott helyet a járásbíró-ság és az alagsorban a börtön is. Ezen kívül a téglavörösre vakolt, világos mészkövel díszített községháza földszinti helyiségeit üzleteknek adták ki. Ez jól látszik a most közölt, 1910 körül készült képeslapon is. Az épület felénk eső oldalán Glück József mészáros üzlete, Kohn Sámuel-Fischer Mór Cipőraktár áruháza, az

épület sarkán pedig a Tejcsarnok Szövetkezet boltja látható. Az Újpesten játszódó, Kártyavár című Babits-regényben szereplő kávéház is itt üzemelhetett.

A díszes, eklektikus épület, amely a századforduló egyik jelentős alkotása volt, számos szecessziós jegyet is visel magán. Oromzatát a Nagy Károly korabeli legendákból ismert, Roland vitéz szobrával díszítették, ami a városok törvényhatósági jogait jelképezte, a hátsó homlokzathoz tartozó erkély alatt pedig kis teret alakítottak ki, ahonnan a járásbíró intézhetett szót az egybegyűltekhez. Az épület előtt bérkocsi-állomás kapott helyet.

XLVII. rész

Pozsonyi úti lakótelep, a remíz felől fotózva

Több mint negyven éve húzták fel az első paneleket a Pozsonyi úton. Noha az épületek esztétikailag nem tesznek ránk mély benyomást, hiányukat biztosan éreznénk. Különös történetek is előtörnek a múltból; hogy miért emlegették Szellemtelepnek a területet, alább kiderül.

Közel az Angyalföldre vezető aluljáróhoz, a villamos remízzel átellenben, 1969-70 körül épültek az első tömbházak, amelyek a fotókon is láthatók. A lakótelep helyén Újpest régi temetője volt. Korábban foglalkoztak vele a sajtóban is, mert állítólag bizonyos „meg-

magyarázhatatlan” zajok, történések fordultak itt elő. Többek szerint szellemek osontak arrafelé. Ezt a legendát megerősítették a lakótelep első lakói is. Mindenesetre tudható, hogy a temetőt csak részlegesen számolták fel. Ha nem találtak, vagy nem kerestek kellő gondossággal leszármazottakat, bizony a temetek csontmaradványai az építkezés során kerültek elő.

A fotós valószínűleg egy régi vasárnapon készítette felvételét, mivel az Angyalföld felé tartó 12-es villamos motorkocsija csak egy

középbejáratú „pót” húz, ellentétben a munkanapokkal (beleértve a szombatot is), amikor két pótkocsit vontatott a dolgozók utaztatása érdekében.

Előtérben, keresztben a MÁV Istvántelki – ekkor éppen Landler Jenő – MÁV főműhely felé közlekedő 14-es villamos vágányai fekszenek, amely itt ágazott el a 12-esről, s a Lebszück Mária utcán és a ma már nagy részben nem létező Ősz utcán vezetett tovább. A 14-es 1975-ig használta e sínpárokat, akkor szűnt meg az istvántelki szakasz.

XLVIII. rész

Árpád út, a Kassai utca felől fotózva

Az Árpád út városközponti szakasza máig megtartotta karakteres jegyeit. A múlt század hatvanas éveiben már állt a rendőrkapitányság szögletes épülete, és a kisboltok sem sokat változtak, igaz, ma már nem mindegyik működik. A villamosokat viszont hiába is keresnénk itt, még a síneket is felszedték.

Az Árpád úti fotó az 1970-es évek elején készült. A 86. számú háznál a villamossínek

szétváltak az út két oldalára, a Dunától az úttest közepén vezettek eddig a pontig. A 10; 10/a; 55-ös villamosok közlekedtek itt. Az archív képen egy villamosvasúti hősöprő tart az Állami Áruház felé, valamely téli napon. Az út jobb oldalán látható épületekben lévő üzletek; kárpitos, fodrász, hentesbolt és presszó közül csak a két utóbbi működik ma is. Az előbbieket helyét játékkerem és zálogház vál-

totta fel. A fotón látható rendőrségi épület a 60-as évek elején készült, pontos adat híján annyit tudunk, hogy 1965-ben már bizonyosan állt.

A bal oldali lakóépületek közül az újak a 2000-es évek környékén épültek, a főút vonal korszerűsítésének megfelelően.

XLIX. rész

Izzó lakótelep, a Sporttelep utcai patakhídról fotózva

tízemeletes szocreál épületek tulajdonképpen szép környezetben találhatók, hiszen a Szilas patak mellett húzták fel csúsztatott zsalus megoldással, amely akkoriban új technikának számított. Viszont a házak látványa hagy bennünk némi esztétikai hiányt. Az

Izzó lakótelep a '70-es, '80-as években épült a Tungsram Rt. (Egyesült Izzó) dolgozói számára. Újpest többi tömbházától eltérően ezeket a tízemeletes épületeket nem előre gyártott beton panelekből építették, hanem úgynevezett „csúsztatott zsalus technológiá-

val”. A tömbházak nem távfűtésesek, hanem házankénti kazánokkal ellátottak. Előtérben a szabályozott Szilas patak látható. A patak beton elemekből készült új medre a Káposztásmegyeri lakótelep építésével összhangban készült el.

L rész

Indóház, a Váci út felől fotózva

Nem csoda, hogy műemléki védeltséget élvez az egykori lóvasút-állomás épülete, hiszen történelmi emlékeket őriz. A szabadon álló, villa-jellegű, erősen tagolt tömegű, szimmetrikus épület a felújítás után újra régi pompájában csillog. A képeslap az 1900-as évek elején készült, és az akkor már villamos végállomásként funkcionáló épület látható rajta. Az indóhá-

zat egyébként 1867-ben, *Wagner János* tervei szerint húzták fel. Később műemléki védeltséget kapott, közlekedéstörténelmi emlék.

Az első pesti lóvasút végállomását örökölték meg a villamosok. Láthatóan nagy a forgalom, hiszen innen indult járat a belvárosra át a Keleti pályaudvarhoz, illetve kifelé, Megyer irányába a Béla utcához is. Ezen felül

a Nyugati pályaudvar és Rákospalota közötti – későbbi 55-ös – járat is e végállomás mellett haladt keresztül. A főváros irányába haladó pótkocsis szerelvények visszafordulását az épület köré fektetett hurokvágány segítette.

2001-ben magánvállalkozásban felújították az épületet. Manapság a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamarához tartozik.

II. rész

Brunovszky Nagyvendéglő, a vasútállomás felől fotózva

A vasútállomással szemben lévő, nagy múltú Brunovszky vendéglő szebb napokat is megélt már. Az eklektikus stílusban épült vendéglátóipari egység egykor nagy forgalmat bonyolított le, az újpestiek kedvenc találkozási helye volt. A rendszerváltás környékén kezdődtek a bajok.

A Brunovszky Nagyvendéglő a vasútállomásnál (Szilágyi u. 14.) található. 1912-ben vásárolták az ingatlant és építették a vendéglőt. Az eklektikus stílusú, földszintes, rész-

ben manzárdtetős épületbe a vaskorlással elkerített árnyas teraszon keresztül juthatott a vendég. A fénykorában 2500 férőhellyel és bornagykereskedéssel működő nagyvendéglő különlegesnek és híresnek számított egész Budapesten.

A népszerű szórakozóhelyen egymást követték a multságok, hajnalig tartó lakodalmak. Vasárnaponként pedig katonazene szólt. A legtöbb vendéget a megyeri lóversenyek alkalmá-

val fogadták. Ilyenkor hordókat gurítva a székek közé, gyakran három-négyezer embert is kiszolgáltak. A kerthelyiségben lévő hatalmas akvárium mindig tele volt hallal: a legkapósabbak az étterem különleges halételei voltak.

1949-ben államosították, a Pannonia Vendéglátó Vállalat tulajdonába került. A rendszerváltás után bútorkereskedés, használatcikk bolt működött benne. Több éve használaton kívül pusztul az épület.

LII. rész

Szolgáltatóház a Váci út sarkán, az Árpád útról fotózva

Az időközben megnőtt szép fák oldják az 1960-as években épül szocreál épületek egyhangúságát a Újpesten. Ráadásul, a felújítások miatt csinosabb lett néhány épület. Az Árpád út 5. alatt jelenleg szolgáltatóház működik (az Árpád út–Váci út saroknál).

A három toronyház az 1960-as évek elején épült. Háttérben a Bocskai u. 6-os számú lakóház látszik. A kis ABC épületében ma tánciskola működik, és még nem készült el a szomszédságában álló, a 90-es években IBUSZ utazási irodának otthont adó épület. A háttérben jó-

val kevesebb fa állt, így ha a kép készítésének helyéről valaki pont a Duna felé nézett, bizony még szabadon láthatta a távolban álló vasúti hidat. A kis épület mögött mára jelentős lombkoronájú fák ágaskodnak, előtérben a hajdan neonfényű utcai lámpa már nincs meg.

LIII. rész

Görgey utca vége, a páratlan oldalról fotózva

Nehéz eldönteni, hogy a régi fotón látható utcarészlet, és a jellegzetes épület ma néz ki jobban vagy harminc éve. Mindenesetre a Görgey utca vége gyakorlatilag változatlan maradt, a kockakövekkel együtt. A Görgey utca 88-as szám alatt lévő házról a kép a '70-

es, '80-as évek fordulóján készült, az akkor Dózsa György nevét viselő utca vasútállomáshoz közel eső végén. A villamos vágányait a '70-es évek végén cserélték ki, a képen látható nagypaneles rendszerűre úttestet pedig az 1920-as évek második felében fektetett koc-

kakő borítja. A villamosok vontatási feszültségének biztosítására a ház melletti egykori üres telken 1981-ben a BKV felépítette „Vécsey” áramátalakító állomását. Mellette társasház épült 1995-ben.

LIV. rész

Emeletes házak a Bocskai utcában, az Árpád út felől fotózva

A közel ötven éve felhúzott épületek már akkor is lakóházakként funkcionáltak. A képeken jól látható, hogy az idő múltával felcserélődtek a „viszonyok”: a régi fotón a sivár környezet őrzi az építkezés nyomát, míg az új fotón a ház vakolata mállik, viszont gyönyörű fák nőttek a helyszínen.

A kép a hatvanas évek közepén, a Váci út és az Árpád út kereszteződésénél épült emeletes házakat ábrázolja. A fotón a Bocskai utca 8. és 6., illetve a háttérben az egyik MAHART-ház látható.

Az előtérben megállóhelyek találhatók, melyek tábláiból alig látszik valami, sőt, magukból a megállókból sem sok. A közelebbi a 3-as és az 55-ös villamosé volt, előbbit a Cérnagyár, utóbbit pedig Rákospalota felé haladva vették igénybe utasai. A háttérben feltételezhetően a MÁVAUT megállója a Fót és Dunakeszi felé haladó távolsági buszok számára szolgált felállóhely gyanánt. A félig látszódó üvegezett várócsarnokban egy, a korra jellemző utcai mérlegen bárki ellenőrizhette testsúlyát.

LV. rész

A Megyeri Csárda, a Külső Váci út felől fotózva

Az étterem cégérén az szerepel, „Alapítva: 1695”. Ez azt jelenti, hogy talán az ország legrégebbi csárdája Újpesten található. A kitűnő fekvésű Megyeri Csárdát számtalan híresség kereste fel, népszerűségéből ma sem vesztett. A Külső Váci úton lévő éttermet praktikus okokból (a Duna közelsége, fontos útvonal haladt előtte) építették a 17. század végén. Korábban, írásos emlékek szerint, a megyeri terület a váci káptalan birtoka volt, majd a törökvész után 1695-től Újfalusi János földbirtokos tulajdonába került. A 19. század-

tól már Károlyi gróf hitbizományi birtoka Újmegyer település.

A mai csárda főépületéhez a 18-19. században istálló és beszálló fogadó tartozott. A Dunai oldalon ma is látható a lebontott szárnyépület ajtó- és ablakíveinek maradványa. A Pestre igyekvő felső-magyarországi parasztok a csárda északi kapuján érkeztek, majd itt megpihenve a déli vagy a pesti kapun keresztül folytatták útjukat. A betyárvilágról szóló színes hagyomány az tartja, hogy a pénzével hazatartó paraszt sokszor nemcsak pénzét és

csinos feleségét, de olykor még az életét is a becsali csárdában hagyta. Az eltelt évszázadokban sok híresség járt itt; színészek, politikusok keresték fel az éttermet.

1918-ban Károlyi gróf a csárdát több más ingatlannal együtt az Egyesült Izzónak eladta, és azóta is történt néhány tulajdonváltás. A csárda külsőleg nem sokat változott, habár a régi fotón szereplő kerthelyiség már nem működik. Az étterem ma is őrzi a hagyományokat, a régi ízeket, s ez, továbbá a romantikus környezet, vonzza a vendégeket.

LVI. rész

Árpád út – Rózsa utca sarok, a fürdő felől fotózva

A fotón nem látszik az ismert üres terület, amelyet leginkább parkolásra használnak, de zöldséges bódé is található rajta. Ellenben jól kivehető a régi „szép” időköt idéző, jó kis ZIL teherautó és a klasszikusnak számító oldalkocsis motor. Röviden: Árpád úti életkép a '70-es évek közepéről. Az előtérben haladó 10-es villamos a Megyeri csárda, illetőleg a Tungssram felől hozta utasait, s haladt tovább Rá-

kospalota irányába. A villamostól balra nyíló pici utcácska a mai Rózsa utca, amely Újpest városközpont rekonstrukciójával összefüggésben épült át és szélesedett ki 2x2 sávossra 1978 és 1981 között. A kép bal szélén látható kis ház ennek során adta át telkét a közúti járművek számára, helyén ma a Rózsa utca keleti útpályája fekszik. Az Árpád út kockaköveit e szakaszon 1993–1994-ben váltotta

fel aszfalt, amellyel együtt eltűntek az 1985-ben megszüntetett 10-es villamos vágányai is. Az útpálya átépítésével együtt a rácsos felsővezeték- és lámpaoszlopokat vasbeton oszlopokra cserélték ki. A kép bal szélén a Rózsa utca 36. számú panelház részlete, a villamos mögött pedig az Árpád út 111-117. számú tízemeletes panelépület áll.

